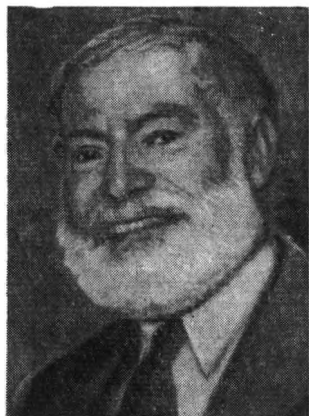

ЕРНЕСТ ХЕМІНГУЕЙ

ТРИ ПОСТРІЛИ

Нік роздягався в наметі. Він бачив тіні свого батька й дядька Джорджа, відкинуті багаттям на брезент. Почував себе дуже незручно й засоромлено і роздягався швидко, як тільки міг, дбайливо складаючи одержу. Йому було соромно, бо, роздягаючись, він згадав минулу ніч. Цілий день він не думав про це.

Після вечері батько з дядьком узяти ліхтар і пішли на озеро рибалити. Перед тим, як зіштовхнути човен на воду, батько сказав йому, що якби трапалося щось непередбачене, коли їх не буде, Нік повинен тричі вистрелити з рушниці, й вони відразу ж повернуться. Нік неквапливо пішов лісом до намету. В темряві йому було чути плеск весел. Батько веслував, а дядько сидів на кормі з вудкою, ловлячи на блешню рибу. Він сів туди відразу ж, тільки-но батько зіштовхнув човен. Нік дослухався до звуків на озері, поки було чути плеск весел.

Йдучи назад лісом, Нік відчув страх. Йому завжди було лячно поночі в лісі. Відкинувши полу намету, він роздягся і ліг тихенько під ковдри в темряві. Вогнище біля намету вигоріло, лишився тільки присок. Нік лежав спокійно і намагався заснути. Ніде ані звуку. Нік знав, що якби до нього долинув бодай лисячий гавкіт чи ухання сови, все було б гаразд, бо він не боявся чогось певного, знайомого. Але поступово його огортав дедалі більший страх. Зненацька він почав боятися смерті. Лише кілька тижнів тому в церкві, коли він ще був удома, співали гімн: «Якогось дня урветься срібна ця струна». Слухаючи цей гімн, Нік раптом зрозумів, що якогось дня йому доведеться умерти, і відчув себе майже хворим. Він уперше по-справжньому усвідомив, що йому, саме йому теж доведеться колись умерти.

Тієї ночі він сидів у вітальні, намагаючись при світлі нічника читати «Робінзона Крузо», щоб прогнати від себе думку про те, що якогось дня срібна струна його життя повинна урватися. Служниця відшукала його там і пригрозила, що поскаржиться батькові, якщо він негайно не піде спати. Він ліг у ліжку, але, як тільки служниця пішла до своєї кімнати, знову повернувся до вітальні й читав при світлі лампи аж до ранку.

Минулої ночі в наметі його огорнув той самий страх. Страх повертався до нього тільки вночі. Спочатку це було скоріше усвідомлення страху, ніж самий страх. Але воно було завжди чеканням страху і переростало в нього дуже швидко. Щойно страх огорнув його посправжньому, він узяв рушницю й, виставивши цівку з намету, тричі вистрелив. Рушниця при цьому незграбно підстрибнула. Він чув, як луна пострілів котиться поміж деревами. Постріли прогнали його страх, він ліг, очікуючи на повернення батька, і заснув ще до того, як батько й дядько загасили свій ліхтар на другому боці озера.

— Клятий хлопчисько,— вилаявся дядько Джордж, коли вони знову повеслували назад.— Навіщо ти сказав йому, щоб він нас покликав? Певне, злякався чогось?

Дядько Джордж був запеклий рибалка й молодший батьків брат.

— Та мабуть. Він ще зовсім дитина,— сказав батько.

— Але це не привід, щоб брати його з собою в ліс.

— Я знаю, що він страшенний боягуз,— сказав батько,— але ми всі були такими в його віці.

— Я не можу спокійно дивитись на нього,— сказав дядько Джордж.— Він у тебе такий брехун...

— Ну годі вже про це. Ти ще матимеш нагоду порибалити.

Вони зайшли до намету, і дядько Джордж посвітив ліхтарем просто у вічі Нікові.

— Що трапилось, Ніку? — спитав батько.

Нік сів на постелі.

— Щось середнє між лисицею й вовком ганяло тут довкола намету,— відповів він.— Менше схоже на лисицю, а більше на вовка.— Вираз «середнє між» він засвоїв сьогодні від дядька.

— Він, мабуть, чув, як ухнула сова,— сказав дядько Джордж.

Вранці батько побачив дві великі липи, що росли навхрест і терлися одна об одну при вітрі.

— А може, це липи рипіли, Ніку? — спитав він.

— Можливо,— відказав Нік.

— Не треба ніколи лякатися в лісі, Ніку. Тут нема нічого такого, що могло б заподіяти тобі зло.

— Навіть блискавка? — спитав Нік.

— Так, навіть блискавка. Якщо тебе захопить у лісі гроза, виходь на відкрите місце. Або ставай під бук. У них блискавка ніколи не б'є.

— Ніколи? — здивувався Нік.

— В кожному разі, я ще ніколи не чув про таке,— відповів батько.

— Тоді я радий, що довідався про це,— сказав Нік.

Тепер він знову роздягався в наметі. Відчував дві тіні на стіні намету, хоч і не дивився на них. Потім він почув, як хтось витягає на берег човен. Дві тіні зникли. До нього долинув голос, який із кимось розмовляв.

Потім батько гукнув:

— Одягайся, Ніку!

Він одягнувся швидко, як тільки міг. Батько зайшов до намету й почав порпатися в матер'яних валізках.

— Надягни пальто, Ніку,— сказав він.

ІНДІАНЦІ ВІЇХАЛИ

Від ферми Старого Бекона дорога на Петоскі здіймалася круто вгору. Ферма стояла в кінці дороги, і через те здавалось, що, крута й піщана, вона починається на самій фермі, здирається на високий пагорб і губиться в лісі, який несподівано виростає серед поля на видовженому схилі.

В лісі пісок на дорозі був прохолодний і пружний від вогкості. Дорога бігла то вгору, то вниз, а обабіч підступав ліс з кущами ягід та буковим молодняком, що їх час від часу доводилось вирубувати, щоб дорога не заросла зовсім. Влітку понад дорогою індіанці збирали ягоди й несли їх продавати вниз, до котеджу; червону дику малину, яка була дуже ніжна й чавилася від власної ваги, а пізніше ожину, лискучу і тверду, складали у відра й, щоб вона зберегла свою свіжість, накривали липовим листям. Індіанці тихо пробиралися лісом до котеджу біля озера. Ніхто не чув їхніх кроків, як вони приходили до кухонних дверей і ставали з бляшаними відрами, повними ягід. Часом, коли Нік читав, лежачи в гамаку, він вгадував по запаху, що індіанці входять у ворота, минають стоси дров й обходять будинок. Від усіх них пахло однаково. Цей солодкий запах він уперше почув у хатині, яку Старий Бекон здавав індіанцям. Коли вони виїхали, Нік зайшов до середини, і там скрізь був цей запах. Потім Старий Бекон ніколи не міг здати свою хатину білому; індіанці ж не хотіли селитися в ній через те, що чоловік, який жив там, Четвертого липня¹ пішов у Петоскі хильнути віскі, а по дорозі назад ліг та й заснув на залізничній колії, і його переїхав нічний поїзд. Це був височенний індіанець, який зробив колись Нікові ясеневе весло для каное. Він жив сам, пив болюзаспокійливі ліки й блукав ночами лісом. Таких, як він, було чимало.

А от щасливих індіанців не траплялось. Давніше вони були — старі фермери, які працювали на своєму господарстві, старіли й товстішали разом з численними дітьми та онуками. Скажімо, Саймон Грін, котрий жив на Гортенс-Крік і володів великою фермою. Саймон Грін помер, а діти його продали ферму, поділилися грішми й розїхалися хто куди.

Нік згадав, як Саймон Грін сидів на стільці перед кузнею в Гортенс-Бей і загоряв, поки всередині підковували його коней. Нік, копаючи лопатою вогку прохолодну землю за повіткою, вибирав з неї черв'яків і прислухався до дзвінких ударів молота по залізу. Він присипав землею черв'яків у бляшанці й акуратно розрівнював лопатою перекопане місце.

— Привіт, Ніку, — сказав Саймон Грін, коли Нік вийшов.

— Привіт, містере Грін.

— Рибалити зібрався?

— Так.

— Ну й спекна сьогодні, — всміхнувся Саймон. — Скажи татові, що цієї осені буде багато дичини.

Нік пройшов поза кузнею до будинку, щоб взяти вудку і кошик для риби. Коли він спускався до річки, Саймон Грін їхав дорогою в свій бричці. Ніка він не помітив, бо той уже зайшов у чагарники. Більше Нік його не бачив. Тої зими Саймон Грін помер, а влітку ферму його продали. Він не залишив нічого, крім ферми. Все було вкладено в неї. Один з його синів хотів і далі господарювати там,

¹ День незалежності США.

та інші не погодились і все продали. Виторг був удвічі менший, ніж сподівались. Син Гріна Едді, той, що хотів далі господарювати, купив ділянку землі на Спрінг-Брук. Двоє інших придбали гральний дім у Пелстоні. Невдовзі вони прогоріли. Ось так і не стало тут індіанців

З англійської переклала
Людмила ГОНЧАР

ОСТАННІЙ НЕЗАЙМАНИЙ КРАЙ

— Нікі,— сказала йому сестра.— Ось послухай мене, Нікі.

— Я не хочу цього й чути.

Він стежив за дном джерела, де нуртувалася вода і пісок підіймався струмочками. Роздвоєний патик стирчав у гравії біля джерела, і на ньому висіла бляшанка; Нік Адамс глянув на неї, потім на воду, що підіймалась з джерела, а тоді вільно розливалася в своєму піщаному руслі поблизу дороги.

Йому було видно обидва кінці дороги, й він спершу подивився на пагорб, потім на пристань та озеро, на клапоть лісу по той бік затоки й на відкриту гладінь озера, по якій перебігали білі гребені хвиль. Він сидів, притулившись спиною до високого кедра, а позад нього, на драговині, ріс густий кедровий ліс. Сестра сиділа поруч на мохові, обіймаючи його рукою за плечі.

— Вони чекають, що ти прийдеш додому вечеряти,— сказала вона.— Їх там двоє. Вони приїхали на бричці й запитали, де ти.

— Хтось їм сказав?

— Ніхто ж не знав, де ти, тільки я. Багато спіймав, Нікі?

— Двадцять шість штук.

— Великі?

— Саме такі, як замовляли для обідів.

— Ох, Нікі, я так не хочу, щоб ти продавав їх.

— Вона платить мені по долару за фунт,— сказав Нік Адамс.

В його сестри була засмагла шкіра, темно-карі очі й темне волосся із світлими пасмами, що вигоріли на сонці. Вони любили одне одного й не любили інших. Тими «іншими» була решта родини.

— Їм усе відомо, Нікі,— безнадійно мовила сестра.— Вони сказали, що хочуть взірцево покарати тебе й відправити до колонії.

— У них є тільки один доказ проти мене,— сказав Нік.— Та все ж, я гадаю, мені треба втекти на якийсь час.

— Можна мені з тобою?

— Ні. Пробач, Мізинчику. Скільки в нас грошей?

— Чотирнадцять доларів і шістдесят п'ять центів.

— А ті казали ще що-небудь?

— Нічого. Тільки те, що залишаться в нас, аж поки ти не прийдеш додому.

— Мамі набридне годувати їх.

— Вона вже дала їм поснідати.

— Що вони робили?

— Просто розсиджувались на веранді. Потім спитали маму про твою рушницю, але я заховала її в дровах, коли побачила їх за парканом.

— Ти знала, що вони приїдуть?

— Так. А ти хіба ні?

— Я теж. Хай їм грець.

— Я теж кажу: хай їм грець,— мовила сестра.— Невже я ще така мала, щоб піти з тобою? Я сховала рушницю. Я принесла гроші.

— Я хвилювався б за тебе,— сказав Нік Адамс.— Я навіть не знаю, куди піду.

— Певно, ти знаєш.

— Якщо нас буде двоє, вони шукатимуть пильніше. Хлопця і дівчинку помітити легше.

— А я перебралася б хлопцем,— мовила вона.— Між іншим, мені завжди хотілося бути хлопцем. Вони б нізачо не вгадали, хто я, якби мені підстригти волосся.

— Нізачо,— підтвердив Нік Адамс.— Це так.

— Давай що-небудь придумаємо,— сказала вона.— Ну, будь ласка, Ніку, будь ласка. Я можу стати тобі в пригоді, а тобі буде самотньо без мене. Правда ж, буде?

— Мені вже й зараз самотньо, коли я думаю, що залишу тебе.

— От бачиш! І може статись, що ми не будемо разом багато років. Хто знає? Візьми мене, Нікі. Будь ласка, візьми мене.— Вона поцілувала його й схопилась за нього обома руками.

Нік Адамс дивився на неї і намагався міркувати тверезо. Це давалося важко. Проте виходу не було.

— Я не повинен би брати тебе з собою. Але тоді мені не слід було робити і все інше,— сказав він.— Я візьму тебе. Хоча, мабуть, тільки на пару днів.

— Гаразд,— мовила вона.— Коли я не буду тобі потрібна, я зразу ж повернуся додому. В кожному разі, я повернуся додому, якщо заважатиму тобі, або надокучу, або це буде втратно.

— Давай обміркуємо все як слід,— сказав Нік Адамс. Він глянув в обидва кінці дороги, потім на озеро з білими гребенями хвиль, і вгору на небо, де пливли високі полудневі хмари.— Я піду лісом аж до готелю за косою і продам їй форель. Вона замовила рибу сьогодні на вечір для клієнтів. Зараз на рибні страви попит далеко більший, ніж на м'ясні. Хтозна, чому це так. Я випотрошив форель і загорнув у марлю, так що вона буде свіжа й не зіпсується. Я скажу їй, що маю халепу з інспекторами, що вони розшукують мене, і що я мушу зникнути на деякий час. Попрошу в неї каструльку, солі та перцю, трохи бекону, жиру й кукурудзяного борошна. Вона дасть мені торбину, щоб усе туди покласти, і я візьму в неї ще сухих абрикосів та чорносливу, чаю, достатньо сірників і великого ножа. Але ковдру я зможу дістати в неї лише одну. Вона мене не викаже, бо купувати форель не менш протизаконно, ніж продавати її.

— Другу дістану я,— сказала сестра.— Обгорну нею рушницю, а ще принесу твої черевики і свої, надягну інші джинси й сорочку, а ці заховаю, і вони подумают, що я в них і досі; візьму мило й гребінець, ножкиці, голку, «Лорну Дун» та «Родину Робінзонів із Швейцарії».

— Захопи всі набой двадцять другого калібру, які знайдеш,— мовив Нік Адамс. І покvapно додав:— Мерщій назад! Ховаймось! — Він побачив на дорозі бричку.

Сховавшись за деревами, вони лежали долілиць на пружному мхові й дослухались, як м'яко ступали кінські копита по піску, як ледь.

чутно поскрипували колеса. Люди в бричці мовчали, та Нік Адамс нюхом відчув їх, коли вони проїжджали поруч; а ще він відчув запах змилених коней. Він і сам спітнів, поки переконався, що вони вже далеченько відїхали в напрямку пристані, хоча цілком могли зупинитись біля джерела напоїти коней чи напиться самим.

— Це вони, Мізинчику? — запитав він.

— Так, — відповіла сестра.

— Повзи назад, — сказав Нік Адамс. Він поплазував просто до болота, тягнучи за собою торбину з рибою. Драговина вся поросла мохом і тому була не дуже багниста. Нік звівся на ноги й сховав торбину за стовбуром кедра; тоді жестом наказав сестрі відходити далі. Вони увійшли в кедрові зарості, ступаючи м'яко, наче олені.

— Одного з них я знаю, — сказав Нік Адамс. — Це сучий син.

— Він казав, що вистежує тебе вже чотири роки.

— Я знаю.

— А той другий, здоровило в голубому костюмі з обличчям запеклого жувальника тютюну, — із півдня штату.

— Ага, — сказав Нік. — Ну, тепер, коли ми на них полюбувались, мені краще рушати. Втрапиш сама додому?

— Певно. Я піду навпростець до вершини пагорба й обминатиму дорогу. Де ми зустрінемось увечері, Нікі?

— Я гадаю, тобі не варто йти, Мізинчику.

— Я повинна піти з тобою. Ти не знаєш, що це для мене. Я можу написати мамі записку і пояснити, що я пішла з тобою і ти подбаєш про мене як слід.

— Ну гаразд, — погодився Нік Адамс. — Я чекатиму коло великої ялиці, тієї, в яку влучила блискавка. Та, що внизу, над бухтою. Знаєш її? Біля шляху.

— Але ж це біля самісінького будинку!

— Я не хочу, щоб тобі довелося тягти речі надто далеко.

— Я зроблю, як ти скажеш. Тільки будь обережний, Нікі.

— Якби мені зараз рушницю, дійшов би я до узлісся і порішив отих двох виродків, поки вони ще там, біля пристані, причепив би до них по залізяці і вкинув у воду.

— А потім, що б ти робив? — спитала сестра. — Їх же хтось прислав сюди.

— Ніхто не прислав отієї сволоти, яка мене знає.

— Але ж ти забив лося, і продавав форель, і вбив те, що вони витягли з твого човна.

— Я добре зробив, що вбив те.

Він не любив згадувати, що то було, бо саме це вони й використовували як доказ проти нього.

— Знаю, але людей ти вбивати не будеш, саме тому я і йду з тобою.

— Облишмо балакати про це. А все ж мені б хотілося порішити тих двох виродків.

— Знаю, — сказала вона. — І мені теж. Але ми не вбиватимемо людей, Нікі. Обіцяєш мені?

— Ні. Я не певен, чи безпечно відносити зараз форель.

— Давай віднесу я.

— Ні. Вона надто важка. Я пронесу її через болото аж до лісу. А ти йди прямо до хазяйки і глянь, чи вона вдома і чи все гаразд. Якщо так, шукай мене біля великої липи.

- Через болото далеко, Нікі.
- З виправної колонії теж далеко.
- Можна мені піти з тобою через болото? Я заскочу до готелю, зроблю все, як ти сказав, а тоді вийду до тебе й заберу рибу.
- Можна й так,— сказав Нік.— Але я хочу, щоб ти зробила інакше.
- Чому, Нікі?
- Тому що ти їх, можливо, побачиш по дорозі й скажеш мені, куди вони поїхали. Я зустріну тебе в памолодку за готелем, біля великої липи.

Нік прочекав у молодому ліску понад годину, та сестра не приходила. Коли вона з'явилась, то була збуджена, і Нік відчув, що вона втомилась.

— Вони у нас вдома,— сказала дівчинка. — Сидять собі на веранді, дудлять віскі та імбирний ель, а коней розпрягли і завели до стайні. Кажуть, що чекатимуть, доки ти не повернешся. Це мама розповіла їм, що ти пішов рибалити на затоку. Гадаю, вона ненавмисне. Сподіваюсь, що ні.

— А як місіс Пакард?

— Я застала її на кухні, й вона спитала мене, чи я тебе бачила. Я відповіла, що ні. Тоді вона сказала, що чекає на тебе з рибою. Вона була стурбована. Так що можеш нести форель.

— Гаразд,— мовив він.— Риба гарна й свіжа. Я загорнув її в папороть.

— Можна мені зайти з тобою?

— Ну звичайно,— сказав Нік.

Готель містився в довгій дерев'яній будівлі з верандою, яка виходила прямо на озеро. Широкі дерев'яні сходи вели до причалу, і вздовж них тяглася кедрова загорожа. На веранді стояли стільці з кедря; на цих стільцях сиділи люди в білому, ще молоді на вигляд. Із трьох труб на галявині, куди вели вузьенькі доріжки, біла джерельна вода. Джерело було мінеральне, й через те вода відгонила тухлими яйцями; Нік із сестрою пили її для тренування сили волі. Щоб підійти до готелю з двору, де була кухня, вони перейшли кладку через невеликий струмок, який впадав у озеро біля готелю, і з чорного ходу прослизнули на кухню.

— Помий рибу і поклади в льодовник, Нікі,— сказала місіс Пакард.— Я зважу її пізніше.

— Місіс Пакард,— мовив Нік.— Не міг би я побалакати з вами хвилинку?

— Давай,— одказала вона.— Тільки ж бачиш, я зайнята.

— Якщо можна, я хотів би взяти гроші зараз.

Місіс Пакард була вродлива жінка в смугастому бавовняному фартусі. Вона мала чудовий колір обличчя і дуже заклопотаний вигляд. Разом з нею на кухні поралися служниці.

— Не за форель, бува? Ти хіба не знаєш, що продавати форель заборонено?

— Знаю,— відповів Нік.— Я приніс вам цю рибу в дарунок. Я мав на увазі те, що рубав і складав у вас дрова.

— Зараз дам,— сказала місіс Пакард.— Треба піти до флігеля.

Нік із сестрою вийшли за нею надвір. На дощаному помості, який вів із кухні в льодовник, місіс Пакард зупинилась, засунула руку в кишеню фартуха й витягла гаманця.

— Забирайся звідси, — мовила вона швидко й приязно. — Забирайся мерщій. Скільки тобі потрібно?

— Моїх шістнадцять доларів, — відповів Нік.

— Ось тобі двадцять, — сказала вона. — І не вплутуй у цю халепу дівчинку. Нехай вона йде додому й пильнує за ними, аж поки ти будеш у безпеці.

— Коли ви почули про них?

Вона похитала головою.

— Купувати не менш небезпечно, ніж продавати, — мовила місіс Пакард. — Тримайся подалі, доки все не втихне. Ти славний хлопчина, Нікі, що б там не казали. Знайди Пакарда, якщо буде зле. Приходь сюди вночі, коли щось знадобиться. Я сплю чутко. Просто постукай у вікно.

— Ви ж не будете готувати рибу сьогодні ввечері, ні, місіс Пакард? Не будете подавати її клієнтам?

— Ні, — відповіла вона. — Але я не збираюсь її викидати. Пакард годен із'їсти з півдюжини, і я ще кількох таких знаю. Будь обережний, Нікі, хай усе перемелеться. Не попадайся нікому на очі.

— Мізинчик хоче йти зі мною.

— Не здумай брати її, — сказала місіс Пакард. — Приходь надвечір, а я подбаю про те, щоб дещо тобі наготувати.

— Ви дозволите мені взяти каструльку?

— Я приготую все, що треба. Пакард знає, що тобі знадобиться. Більше грошей я тобі не даю, щоб ти не встряв у яку халепу.

— Я б хотів попросити містера Пакарда дістати деякі речі.

— Він дістане тобі все, що треба. Але не крутись поблизу крамниці, Ніку.

— Я передам йому записку через Мізинчика.

— Будь-коли, як тільки тобі щось знадобиться, — мовила місіс Пакард. — Можеш бути спокійний. Пакард розбереться, що й до чого.

— До побачення, тітонько Хеллі.

— До побачення, — сказала вона й поцілувала його. Від неї вийшло приємним запахом. Такий запах стояв на кухні, коли там щось пекли. Від місіс Пакард пахло. Її кухнею, а там завше стояв приємний запах. — Не хвилюйся і не роби ніяких дурниць.

— Зі мною все буде гаразд.

— Ну звичайно, — сказала вона. — А Пакард щось придумає.

Тепер вони були серед високих ялиць на схилі за будинком. Настав вечір; сонце зайшло за пагорби по той бік озера.

— Я все знайшла, — сказала сестра. — У нас буде чималенький клунок, Нікі.

— Я знаю. Що вони роблять?

— Вони добре підвечеряли, а тепер повсідалися на веранді й випивають. Розповідають один одному байки про те, які вони спритні.

— Не такі вже вони й спритні.

— Вони збираються взяти тебе на змор, — мовила сестра. — Побудеш, мовляв, кілька ночей у лісі й прийдеш додому. Почуєш пару разів крик гагари на голодний шлунок і вернешся.

— Що мати давала їм на вечерю?
— Казна-що, — відповіла сестра.
— Добре.
— Я все записала. Мама лягла спати з мігренню. Вона написала батькові листа.
— Ти його бачила?
— Ні. Він у неї в кімнаті разом з переліком харчів, що їх треба купити завтра в крамниці. Але їй доведеться складати новий список, коли вранці вона виявить, що все зникло.
— Вони багато п'ють?
— Та вже видудлили майже цілу пляшку.
— Шкода, що ми не можемо підмішати туди наркотика.
— Я б змогла це зробити, якби ти навчив мене як. Його додають у пляшку?
— Ні, в склянку. Та в нас його все одно нема.
— А може, він є в нашій домашній аптечці?
— Ні.
— Я б могла вкинути їм трохи опію. У них там є ще одна пляшка. Або каломель. Я знаю, в нас це є.
— Ні, — сказав Нік. — Коли вони заснуть, спробуй надлити трохи з початої пляшки в яку-небудь мензурку і винеси мені.
— Ліпше я піду й попильную за ними, — відповіла сестра. — Ех, якби у нас був наркотик. Я ніколи навіть не чула про нього.
— Це не зовсім наркотик, — пояснив Нік. — Це хлоралгідрат. Його підсипають повії в склянки роззявам-лісорубам, коли хочуть їх обібрати.
— Оце вже справді гидко, — сказала сестра. — Але нам, мабуть, не завадило б мати його трішки на крайній випадок.
— Дай я тебе поцілую, — мовив брат. — Просто на крайній випадок. Ходімо вниз, подивимось, як вони випивають. Хотів би я почути, про що вони балакають у нашому домі.
— Ти обіцяєш не гніватись і не чинити нічого лихого?
— Певно.
— І коням теж. Вони не винні.
— Аж ніяк не винні.
— Шкода, що в нас немає наркотика, — віддано сказала сестра.
— Що ж, нема так нема, — відповів Нік. — Гадаю, його не знайдеться ніде у цьому районі Бойн-Сіті.
Вони сховались за дровами й стежили за двома чоловіками, котрі сиділи біля столу на веранді. Місяць ще не зійшов, і було темно, але обриси чоловіків вирізнялись на тлі озера, що світилось за ними. В цю мить обоє мовчали, схилившись над столом. Потім Нік почув, як дзенькнув лід об цеберко.
— Імбирний ель скінчився, — сказав один із чоловіків.
— Я ж казав, що його ненадовго станє, — відповів другий. — А ти запевняв, що його багато.
— Принеси води. Відро й черпак на кухні.
— Я вже досита напився. Ляжу посплю.
— Ти хіба не хочеш дочекатись хлопчини?
— Ні. Я хочу трохи поспати. А ти попильнуй.
— Як ти гадаєш, він сьогодні прийде?
— Не знаю. Я хочу трохи поспати. Розбуди мене, коли будеш лягати.

— Я можу не спати цілу ніч, — сказав місцевий доглядач. — Скільки таких нічок я провів, очей не стуливши, коли ганявся за бракон'єрами!

— Я теж, — мовив південець. — Але зараз я хочу трохи поспати.

Нік та його сестра бачили, як він зайшов у двері. Мати сказала чоловікам, що вони обидва можуть лягти у спальні поруч із загальною кімнатою. Діти бачили, як він запалив сірника. Після того у вікні знову стало темно. Вони слідували за другим доглядачем, що сидів біля столу, доки голова його не схилилась на руки. Потім вони почули, як він захрапів.

— Почекаємо ще трохи, щоб упевнитись, що він заснув міцно. А тоді заберемо речі, — сказав Нік.

— Перелізь через паркан і чекай з того боку, — мовила сестра. — Я можу тут вештатись, скільки хочу. Але раптом він прокинеться й побачить тебе.

— Гаразд, — погодився Нік. — Я все повиношу звідси. Тут майже всі наші речі.

— А ти їх знайдеш без світла?

— Певно. Де рушниця?

— Я примостила її на горішній крокві з того боку. Гляди не спіткнись і не поваляй дрова, Ніку.

— Та не хвилюйся.

Вона підійшла до паркана в глибині двору, де за великою ялицею Нік пакував свій клунок. В цю ялицю минулого літа влучила блискавка, а восени її звалила буря. З-за далеких пагорбів саме сходив місяць; його світло проходило крізь дерева, і Нік міг виразно бачити, що він складає. Його сестра спустила додолу мішок і сказала:

— Вони сплять, наче свині, Нікі.

— Добре.

— Південець уже хропе, як і той, що надворі. Здається, я все взяла.

— Ти мій хороший старенький Мізинчик.

— Я залишила мамі записку, написала, що йду з тобою, і подбаю про все, і щоб вона нікому не казала, і що ти піклуватимешся про мене як слід. Я поклала її під дверима. Вони були замкнені.

— От, паскудство, — сказав Нік і додав: — Вибач, Мізинчику.

— Це не твоя провина, і я тобі зараз не дорікатиму.

— Ти неможлива.

— Ми можемо бути щасливі хоч тепер?

— Певно.

— Я принесла віскі, — мовила вона багатообіцяючи. — В пляшці лишила тільки на дні. Кожен із них думатиме, що це товариш випив. У них все одно є ще одна пляшка.

— Ковдру для себе взяла?

— Ну звичайно.

— Тоді рушаймо.

— Нам буде добре, якщо ми підемо туди, куди я думаю. Ця моя ковдра зробила клунок таким великим. Я нестиму рушницю.

— Гаразд. Які в тебе черевики?

— Мої робочі мокасини.

— А що ти взяла почитати?

— «Лорну Дун», «Викрадений» і «Буремний перевал».

— То ти ще рано читати це все, крім «Викраденого».

— «Лорну Дун» теж можна.

— Ми читатимемо вголос, — сказав Нік. — Так нам надовше вистачить. Але ти трохи ускладнила справу, Мізинчику, отож нам ліпше не баритись. Не віряться, щоб ці виродки були такі дурні, як удають. Можливо, це тому, що вони випили.

Нік уже спакував клунок і затягнув ремінь; потім присів і взув свої мокасини. Відтак однією рукою обійняв сестру.

— Ти хочеш іти напевне?

— Я мушу йти, Нікі. Тепер уже не вагайся і не будь слабкодушним. Я лишила матері записку.

— Ну добре, — сказав Нік. — Ходімо. Можеш нести рушницю, поки не втомишся.

— Я готова, — сказала сестра. — Дай-но допоможу тобі затягнути ремінь.

— Ти знаєш, що ти зовсім не спала й що нас чекає далеко дорога?

— Знаю. Я справді можу не спати цілу ніч.

— Тоді основне, що ти повинна зараз робити — це слідкувати за ногами. Черевики не муляють?

— Ні. В мене шкіра на ногах стала цупкіша від того, що я ходжу боса ціле літо.

— В мене теж, — сказав Нік. — Ну, гайда. Ходімо.

І вони рушили, ступаючи по м'якій глиці. Деревя були високі, і кущі під ними не росли. Діти підіймались на пагорб, і місяць освітлював Ніка з чималим клунком за плечима та його сестру, що несла рушницю 22-го калібру. Досягши вершини пагорба, вони озирнулись і побачили озеро в місячному сяйві. Було так ясно, що вони розгледіли темну косу, а за нею високі схили на далекому березі.

— Ми могли б із ним попрощатись, — мовив Нік Адамс.

— До побачення, озеро, — сказала Мізинчик. — Я люблю тебе.

Вони спустились схилом наниз, перейшли через довге поле, через фруктовий сад, минули негусту загорожу і вийшли на стерню. Ідучи по стерні, подивились праворуч і побачили бойню, велику стодолу в лощовині та старий брусований дім на узгір'ї, яке виходило до озера. Довга алея з пірамідальних тополь, яка вела до озера, була залита місячним світлом.

— У ноги не коле, Мізинчику? — запитав Нік.

— Ні, — відповіла сестра.

— Я вибрав цю дорогу, щоб обминути собак, — сказав Нік. — Вони зразу замовкли б, якби пізнали нас. Але хтось міг би почути, коли вони загавкають.

— Еге ж, — мовила вона. — І відразу здогадався б, що це ми, бо собаки перестали гавкати.

Попереду видніло темне пасмо високих горбів за дорогою. Вони дійшли до кінця скошеного пшеничного поля і перебрали через потічок, що біг низом до хатинки. Потім, по другому скошеному полю, вибрались на горбовину, де була ще одна загорожа й піщаний шлях, за яким ріс густий молодняк.

— Стривай, я перелізу й допоможу тобі, — сказав Нік. — Але спершу хочу глянути на дорогу.

З паркана він побачив горби, темні зарості коло їхнього будинку й блиск озера в місячному світлі. Тоді перевів погляд на шлях.

— На тій дорозі, якою ми прийшли сюди, вони нас не вислідять і

навряд чи зможуть розібрати сліди в глибокому піску, — пояснив він сестрі. — Ми будемо триматись узбіччя дороги, якщо не дуже колотиме в ноги.

— Нікі, справді, я гадаю, вони не досить тямковиті, щоб вислідити будь-кого взагалі. Сам бачиш, вони просто чекали, що ти повернешся додому, а тоді, по суті, напились перед вечерею й опісля теж.

— Вони приїхали на пристань, — мовив Нік. — А я ж був саме там. Якби ти мене не попередила, я попався б.

— Не треба бути бозна-яким кмітливим, аби здогадатись, що ти на великій затоці, після того як мати сказала їм, що ти, певне, пішов на рибалку. Коли я втекла, вони, мабуть, знайшли всі човни на місці, й це нашттовхнуло їх на здогад, де ти. Всі ж бо знають, що ти завжди рибалиш нижче млина й фруктової фабрики. Просто їм не вдалося так швидко це зметикувати.

— Нехай так, — сказав Нік. — І все ж вони тоді були страшенно близько.

Сестра подала йому рушницю через загорожу, прикладом вперед, а сама пролізла поміж жердинами. Потім стала поряд із Ніком на дорозі, а він поклав їй руку на голову й погладив її.

— Ти дуже втомилась, Мізинчику?

— Ні, що ти! Я надто щаслива, щоб почувати втому.

— Доки не втомилась зовсім, ступай по піщаному ґрунту, там, де їхні коні залишили сліди в піску. Пісок такий м'який і сухий, що твоїх слідів не буде видно, а я ітиму там, де твердо.

— І я можу там, де твердо.

— Ні. Я не хочу, щоб ти поранила ноги.

Незабаром вони дістались нагору, до тої височини, яка розділяла обидва озера. Там, обабіч шляху, ріс густий корчастий молодняк, а між ним і дорогою — кущі ожини та дикої малини. Попереду, наче шпилі, між деревами бовваніли верхівки пагорбів. Місяць уже майже зайшов.

— Як ти себе відчуваєш, Мізинчику? — запитав Нік сестру.

— Просто чудово. Нікі, а тікати з дому — завжди так приємно?

— Ні. Кожного разу відчуваєш якусь самотність.

— Яку самотність ти відчував?

— Страшну чорну самотність. Жахливу.

— А зі мною ти теж будеш такий самотній?

— Ні.

— Це нічого, що ти зі мною, замість піти до Труді?

— Навіщо ти раз у раз про неї згадуєш?

— Зовсім ні. Можливо, ти про неї думав, і тобі здалося, що я про неї говорю.

— Яка ти спритна, — мовив Нік. — Я згадав її через те, що ти мені сказала, де вона, а коли я про це довідався, то запитав, чим вона займається і таке інше.

— Я гадаю, мені не слід було йти.

— Я казав тобі, що не слід.

— От чорт, — промовила сестра, — Невже ми будемо схожі на інших і зчинятимемо сварки? Я зараз повернуся додому. Ти не зобов'язаний терпіти мене.

— Замовкни, — сказав Нік.

— Будь ласка, не говори так, Нікі. Я можу піти або залишитись, це як ти захочеш. Я піду, коли ти тільки скажеш. Але ми не будемо сваритись. Хіба ми з тобою не надивились на сварки у сім'ях?

— Так, — відповів Нік.

— Я знаю, що наполягла, аби ти взяв мене з собою. Але ж я зробила все так, щоб ти не мав зі мною клопоту. І я таки завадила їм спіймати тебе.

Вони дістались вершини пагорба, і згори їм знову було видно озеро, хоча звідси воно видавалось вузьким і нагадувало велику річку.

— Тепер ми підемо навпростець, — сказав Нік. — Доберемось до старої просіки, а звідти ти вже можеш вертатись назад, якщо справді хочеш.

Він зняв з плеча клунок, прихилив до дерева, а сестра поклала на нього рушницю.

— Присядь, Мізинчику, перепочинь, — мовив Нік. — Ми обоє втомились.

Він лежав, поклавши голову на клунок, а сестра лягла поруч, притулившись щокією до його плеча.

— Я не піду назад, Нікі, якщо ти не відішлеш мене, — сказала вона. — І якщо пообіцяєш, що ми не будемо сваритись.

— Обіцяю.

— А я більше не згадуватиму тобі про Труді.

— До дідька Труді!

— Я хочу помагати тобі й бути твоїм добрим товаришем.

— Так воно і є. Ти не зважай, якщо мені раптом стане тоскно на душі, й не думай, що це я почуваюся з тобою самотнім.

— Гаразд. Ми піклуватимемось одне про одного, і нам буде дуже добре. Ми зможемо гарно повеселитись.

— Так, і ми почнемо це зараз.

— А мені весь час було з тобою весело.

— Нас чекає ще один нелегкий перехід, а потім ще один, посправжньому важкий, — і ми на місці. Можна зачекати, поки розвидніється, а тоді рушати. Ти поспи, Мізинчику. Тобі тепло?

— Так, Нікі. Я взяла свого светра.

Вона згорнулася клубочком біля нього й заснула. Трохи згодом Нік теж заснув. Він проспав дві години й прокинувся від вранішнього світла.

Нік довго кружляв по молодому лісу, поки вони вибрались на стару просіку.

— Ми не могли залишити слідів, бо зійшли з головної дороги, — пояснив він сестрі.

Стара просіка так заросла, що йому доводилось безліч разів нахилитись, аби не чіплятись за гілки.

— Схоже на тунель, — сказала сестра.

— Незабаром порідшає.

— Я вже коли-небудь бувала тут?

— Ні. Це значно далі од тих місць, куди я брав тебе на полювання.

— Ця просіка виведе нас до схованки?

— Ні, Мізинчику. Нам ще доведеться пробиратись крізь довгі важкі завали. Там, куди ми йдемо, ще ніхто не бував.

Вони прямували старою просікою, а потім звернули на іншу, котра заросла ще більше. Тоді вибрались на галяву, де стояли покинуті хатки лісорубів. Хатки були дуже старі, й дахи на деяких з них попроваливались. Зате поблизу було джерело, з якого вони обоє напились. Сонце

ще не зійшло, і Нік із сестрою о цій ранній порі відчували голод і втому після довгого переходу.

— Тут скрізь був ялицевий ліс, — сказав Нік. — Його вирубали тільки задля кори, а деревину так і не використали.

— А як же дорога?

— Певно, спершу рубали в глибині лісу, а потім тягли кору аж до шляху і тут складали на купи, щоб тихцем її вивезти. Врешті-решт вони вирубули все аж до дороги і склали кору тут, а самі вшилися.

— А схованка буде за цими завалами?

— Так. Ми виберемось звідси, потім пройдемо трохи дорогою, потім буде ще один завал, а далі вже почнеться незайманий ліс.

— Як же вони могли лишити все те, що вирубали?

— Не знаю. Мабуть, цей ліс належав тому, хто не хотів його продавати. Вони багато вкрали з віддалених ділянок і сплатили за це податок. Чимало деревини ще й досі тут, проте під'їхати сюди неможливо.

— Але чому люди не спускаються вниз по струмку? Десь же має бути його початок?

Вони відпочивали перед тим, як почати складний перехід через завал, і Нік вирішив усе їй пояснити.

— Ось глянь, Мізинчику. Струмок перетинає ту головну дорогу, якою ми йшли, а тоді тече через фермерське поле. Фермер обгородив його під пасовище й тепер проганяє всіх, хто хоче там порибалити. От люди й зупиняються на містку перед обгородженою ділянкою. А в тому місці, де можна перебратись через огорожу, якщо піти навпростець пасовищем, він тримає бика. Цей бик такий лютий, що й справді нікого близько не підпускає. Це найлихіший бугай, якого я коли-небудь бачив; він лютиться весь час і ганяється за людьми. Далі фермерський маєток кінчається і починається болотиста ділянка з мочарами; треба добре знати ці місця, щоб перейти через них. Втім, навіть коли й знаєш, там небезпечно. А нижче цих місць — наша схованка. Ми підійдемо до неї манівцями, через горби. А ще нижче починається справжнє болото. Погане болото, через яке не можна пробратись. Ну, а тепер рушаймо, найважче в нас ще попереду.

Складний і найскладніший переходи залишились уже позаду. Нікові довелось перелізти через безліч повалених стовбурів — одні були вище його зросту, інші сягали до пояса. Він брав рушницю, клав її на стовбур, тоді підтягав нагору сестру, а додолу вона скочувалась уже сама; або спершу спускався сам, брав рушницю і допомагав дівчинці. Вони перелазили й обминали цілі купи ломаччя, і їм було дуже гаряче, і пилок від жовтозілля та дурману припорошив волосся малій, так що вона почала чхати.

— Кляті завали, — сказала вона Нікові.

Вони спочивали зверху на великій колоді; там, де вони сиділи, виднівся кільцевий надріз від пилки. Кільце було сіре на сірій гнилій деревині, і довкола валялися довгі сірі стовбури та сіре ломаччя, й буяло яскраве дике зілля.

— Це вже останній, — відповів Нік.

— Я їх ненавиджу, — сказала сестра. — І ця клята трава, наче квіти на зарослому цвинтарі, який уже ніхто не доглядає.

— Тепер ти розумієш, чому я не хотів, щоб ми пробирались тут уночі?

— Ми б і не змогли.

— Так. Тут ми вже в безпеці. Далі вже буде легше.

З пекучого сонця вони увійшли в тінь велетенських дерев. Завали простягались аж до вершин гребеня і переходили на той бік, а потім починався ліс. Зараз вони ступали по брунатовому лісовому килиму, і він видався пружним та прохолодним під ногами. Підліску тут не було, але дерева повиганялись на шістдесят футів, і гілля починалось аж угорі. В тіні було свіжо, і Нік чув, як високо в кронах дерев шелестів вітрець. Сонце не проникало крізь товщу листя й гілок угорі, і Нік знав, що так буде майже до полудня. Сестра йшла поруч, тримаючи його за руку.

— Мені не страшно, Нікі. Але я тут почуваю себе якось дивно.

— Я теж, — сказав Нік. — Завжди.

— Я ще ніколи не бувала в такому лісі.

— Це все незайманий ліс.

— Ми довго будемо по ньому йти?

— Довгенько.

— Я боялася б, якби йшла сама.

— Я себе почуваю тут якось дивно. Але мені не страшно.

— Я це перша сказала.

— Знаю. Можливо, ми говоримо так тому, що нам страшно.

— Ні. Мені не страшно, бо я з тобою. Проте я знаю, що сама боялася б. Ти приходив сюди з кимось іншим?

— Ні. Тільки сам.

— І ти не боявся?

— Ні. Але в мене тут завжди з'являється дивне відчуття. Таке, мабуть, як у церкві.

— Нікі, а там, де ми будемо жити, не так урочисто, як тут, ні?

— Ні. Не хвилюйся. Там веселіше. Але тут тобі повинно сподобатись. Саме такими були ліси в прадавні часи. Це, мабуть, останній незайманий край із тих, що лишилися. Ніхто ніколи сюди не доходить.

— Я люблю прадавні часи. Та мені б не хотілось, щоб усе було таке урочисте.

— А воно й не було таке урочисте. Тільки ялицеві ліси.

— Тут так гарно йти. Я гадала, що гарно тільки за нашим будинком. Але тут краще. Нікі, ти віриш у бога? Можеш не відповідати, якщо не хочеш.

— Я не знаю.

— Гаразд. Можеш не казати. Але ти не будеш проти, коли я ввечері читатиму молитви?

— Ні. Я нагадаю тобі, якщо ти забудеш.

— Дякую. Бо, знаєш, у такому лісі я згадую про бога.

— Ось чому собори будують так, щоб у них було щось подібне до цього лісу.

— Ти ніколи не бачив собору, правда?

— Не бачив. Але я читав про них і можу собі уявити. Найкращий із них — те, що нас зараз оточує.

— Як ти гадаєш, ми коли-небудь зможемо поїхати до Європи і побачити собори?

— Ну звичайно. Тільки спершу мені треба виплутатися з цієї халепи й навчитись заробляти гроші.

— Ти думаєш, що колись зможеш заробляти тим, що писатимеш?

— Якщо я навчусь добре писати.
— А може, тобі б це вдалося, коли б ти писав веселіші речі? Це не моя думка. Мама казала, що всі твої твори хворобливі.
— Надто хворобливі для «Сент-Ніколаса», — сказав Нік. — Там вони нікому не до вподоби, хоча про це й не говорять.
— Але ж «Сент-Ніколас» наш улюблений журнал.
— Знаю, — відповів Нік. — Все одно я вже надто хворобливий для нього. А я ж іще навіть не став дорослим.
— А коли людина стає дорослою? Коли одружиться?
— Ні. Поки ти не виріс, тебе запроторюють у виправну колонію, а після того, як станеш дорослим, — у в'язницю.
— Тоді я рада, що ти ще не дорослий.
— Мене нікуди не запроторять, — сказав Нік. — І давай не розмовляти хворобливо, навіть якщо я так пишу.
— Я не казала, що ти так пишеш.
— Знаю. Проте всі інші це кажуть.
— Давай не журитись, Нікі, — мовила сестра. — Цей ліс робить нас надто серйозними.
— Ми з нього скоро виберемось, — відповів Нік. — І тоді ти побачиш, де ми житимемо. Ти зголодніла, Мізинчику?
— Трохи.
— Ще б пак, — сказав Нік. — Ми з'їмо пару яблук.

Вони спускалися довгим схилом і раптом попереду, між стовбурами дерев, угледіли сонячне світло. Тут, на узліссі, де-не-де росла зимолюбка й мітчела, і лісовий ґрунт під ногами оживав від барвистого зілля. За деревами вони побачили відкриту луку, яка похило спускалась до білих беріз над річкою. Нижче від смуги беріз видніла темна зелень болота, що поросло кедрами, а за болотом бовваніли темно-блакитні гори. Посередині між ними була розтока озера, але вони її звідси не бачили. Тільки здогадувалися, що вона десь там, у даліні.

— Ось і джерело, — сказав Нік сестрі. — А тут, де каміння, раніше був мій табір.

— Це прекрасне, прекрасне місце, Нікі! — вигукнула дівчинка. — А озеро ми теж побачимо?

— Там далі є місцина, звідки його добре видно. Але нам ліпше розташуватись тут. Я назбираю дров, і ми приготуємо сніданок.

— Каміння це дуже давнє.

— Це дуже стара стоянка, — сказав Нік. — А кремені лишились ще від індіанців.

— Як же ти вийшов на неї просто через ліс, без стежки і без зарубок на деревах?

— А ти не помітила позначок на трьох кряжах?

— Ні.

— Колись я тобі їх покажу.

— Це ти їх поробив?

— Ні. Вони тут ще з давніх часів.

— Чому ж ти мені їх не показав?

— Не знаю, — сказав Нік. — Мабуть, хотів похизуватись

— Нікі, вони ніколи нас тут не знайдуть.

— Сподіваюсь, що ні, — промовив Нік.

Приблизно в той час, коли Нік та його сестра підходили до першого завалу, доглядач, що спав на веранді, пробуркався від сонця; будинок стояв у затінку дерев над озером, і сонце, піднявшись над відкритим схилом, засвітило йому прямо в обличчя.

Вночі доглядач вставав напиться води і коли повернувся з кухні, то влігся на підлозі, підмостивши подушечку одного з крісел собі під голову. Тепер, пробуркавшись, він утямив, де він, і підвівся. Спав він на правому боці, бо під лівою пахвою в нього в кобурі був револьвер «Сміт і Вессон» 38-го калібру. Прокинувшись, він помацав, чи зброя на місці, відвернувся од сонячного проміння, котре різало очі, й пішов на кухню; там зачерпнув води з цеберки біля кухонного столу. Дівчина-служниця саме розпалювала вогонь у печі, й доглядач звернувся до неї: — А як із сніданком?

— Нема сніданку,— сказала дівчина. Вона спала в хатині за будинком і зайшла на кухню півгодини тому. Розпростертий на підлозі доглядач і майже порожня пляшка віскі на столі викликали в неї страх та огиду. Потім це її розізлило.

— Що ти хочеш цим сказати «нема сніданку»?— запитав доглядач, все ще тримаючи в руці кухля.

— Тільки те, що сказала.

— А точніше?

— Нема чого їсти.

— А як щодо кави?

— Нема кави.

— А чай?

— Нема чаю. Нема бекону. Нема кукурудзяного борошна. Нема солі. Перцю. Кави. Нема згущених вершків. Нема гречаного борошна від тітки Джемайми. Немає нічогоісінько.

— Що ти верзеш? Учора ввечері тут була сила-силенна харчів.

— А зараз немає. Мабудь, бурундуки порозтягали.

Почувши їхню розмову, південець устав і зайшов на кухню.

— Як ви почуваетесь? — запитала його дівчина.

Доглядач не звернув на неї ніякої уваги.

— Що тут таке, Евансе? — спитав він товариша.

— Цей сучий син приходив сюди ввечері й набрав собі купу харчів.

— Не лайтеся в моїй кухні, — сказала служниця.

— Давай вийдемо, — промовив південець.

Вони обидва вийшли на веранду й причинили за собою двері кухні.

— Що це означає, Евансе? — південець показав на пляшку «Старої Зеленої Ріки», в якій віскі лишилося менше ніж на чверть. — Скільки ж ти, в біса, хильнув?

— Я пив, скільки й ти. Сидів коло столу...

— І що ж ти робив?

— Чекав, чи не заявиться цей клятий Адамсів хлопець.

— І дудлив віскі!

— Ні. Я сидів, а потім устав і пішов на кухню напиться води. Десь о пів на п'яту я ліг тут, під дверима, щоб трохи подрімати.

— Чому ж ти не ліг під дверима кухні?

— Звідси його було б краще видно, якби він прийшов.

— Що ж сталося?

— Мабуть, він заліз до кухні через вікно і все повиносив.

— Бичаче лайно!

— А ти чим займався? — спитав місцевий доглядач.

— Я спав, як і ти.

— От бачиш. Так що не будемо сваритись. Це нам нічого не дасть.

— Скажи тій служниці, щоб зайшла сюди.

Дівчина вийшла з кухні, й південець звернувся до неї.

— Скажи місіс Адамс, що ми хочемо з нею поговорити.

Та нічого не відповіла, проте попрямувала до кімнати, причинивши за собою двері.

— Позбирай усі повні й порожні пляшки, — сказав південець. — Тут спирт нам не зарадить. Хочеш ковтнути?

— Ні, дякую. Мені ще треба сьогодні працювати.

— Тоді я візьму собі одну, — мовив південець. — Так буде порівну.

— Я нічого не пив після того, як ти пішов, — уперто повторив місцевий доглядач.

— Чому ти затявся на цій лайнячій брехні?

— Це не лайняча брехня.

Південець опустил пляшку.

— Гаразд, — сказав він дівчині, яка саме вийшла на веранду. — Що вона сказала?

— У неї мігрень, і вона не може вас бачити. Каже, у вас є ордер. Каже, що ви можете робити трус, якщо хочете, а потім іти геть.

— Що вона сказала про хлопця?

— Що не бачила його й нічого про нього не знає.

— А де решта дітей?

— Поїхали в Шарлевуа.

— До кого?

— Я не знаю. І вона теж не знає. Вони поїхали на танці, сказавши, що залишаться на неділю в друзів.

— А — що то за дитя крутилося тут учора?

— Я нікого тут учора не бачила.

— А воно було.

— Можливо, це була дитина приїжджих. А хлопчик чи дівчинка?

— Дівчинка, років одинадцяти-дванадцяти. Темне волосся і карі очі. Веснянки. Дуже засмагла. В штанях і хлопчачій сорочці. Боса.

— У нас таких багато, — промовила дівчина. — Ви сказали — років одинадцяти чи дванадцяти?

— А, чорт! — вилаявся південець. — Із цих селяків нічого не витягнеш.

— Якщо ми селяки, то хто ж тоді він? — Дівчина глянула на місцевого доглядача. — Хто тоді містер Еванс? Його діти і я ходили до однієї школи.

— Що це за дівчинка? — спитав її Еванс. — Скажи, Сузі, бо я все одно дізнаюсь.

— Відкіль мені знати, — відповіла Сузі, служниця. — Нині сюди з'їжджається стільки людей. Я почуваю себе тут, наче у великому місті.

— Ти ж не хочеш, щоб у тебе були неприємності, правда, Сузі? — запитав Еванс.

— Ні, сер.

— Я це кажу цілком серйозно.

— Ви ж теж не хочете, щоб у вас були неприємності, правда? — мовила Сузі.

Запорогаючи коней, південець сказав:

— Не дуже ми з тобою відзначились, еге ж?

— Він таки випорснув від нас, — мовив Еванс. — Тепер у нього є харчі й, певно, рушниця. Але він ще недалеко. Я можу спіймати його. Ти вмієш ходити по сліду?

— Ні. Не дуже. А ти?

— Хіба по снігу, — засміявся другий доглядач.

— А нам і не треба висліджувати його. Нам головне зметикувати, де він може бути.

— Він би не брав так багато харчів, якби тікав на південь. Узяв би що-небудь і попростував би до залізниці.

— Що зникло з сарая, я не можу сказати. Але в кухні він набрав чимало. Кудись прямує. Я розпитаю про всіх його друзів. А ти зробиш усе можливе, щоб не дати йому пройти в Шарлевуа, Петоскі, Сент-Ігнас та Шібойген. Куди б пішов ти, якби був на його місці?

— На Верхній Півострів.

— Я також. І він там бував. На поромі його було б найлегше схопити. Але звідси до Шібойгена страх як далеко, і він знає цю місцевість не згірш од нас.

— Ідмо краще до Пакарда. Ми ж збирались сьогодні все з'ясувати.

— А що йому завадить піти на південь через Іст-Джордан і Гранд-Траверс?

— Нічого. Але для нього ці місця чужі. Він піде туди, де йому все знайоме.

Сузі вийшла надвір, коли вони вже відчиняли ворота.

— Можна, я під'їду з вами до крамниці? Мені треба купити продуктів.

— А чому ти думаєш, що ми їдемо саме до крамниці?

— Ви ж казали вчора, що хочете побачити містера Пакарда.

— А як назад? Як ти все донесеш?

— Я гадаю, що хто-небудь підвезе мене. Може, хтось їхатиме на озеро. Сьогодні ж субота.

— Гаразд. Сідай, — сказав місцевий доглядач.

— Дякую, містере Еванс, — відповіла Сузі.

Біля пошти й крамниці Еванс прив'язав коней і перед тим, як зайти досередини, вони з південцем перекинулися ще кількома словами.

— Я нічого не міг допитати в цієї клятої Сузі.

— А що ж ти хотів!

— Пакард непоганий чолов'яга. Його люблять в окрузі. Цю справу з фореллю йому не пришиєш ніяк. Він не з лякливих, і нам не варто псувати з ним стосунки.

— Гадаєш, він може нам посприяти?

— Якщо діяти обережно.

— Ходімо до нього.

Зайшовши до крамниці, Сузі швидко поминула скляні вітрини, одкриті барильця, ящики, полиці з консервами, не помічаючи нікого й нічого, аж поки не дійшла до поштового відділення, де стояли сейфи і видавалась кореспонденція до запитання. Віконечко для відвідувачів було опущене, і вона пройшла далі, в глибину приміщення. Містер Пакард ломиком відкривав дерев'яний ящик. Він глянув на неї і посміхнувся.

— Містере Джон,— швидко заговорила дівчина.— Зараз сюди зайдуть ті два інспектори, які ловлять Нікі. Він утік учора ввечері, і сестричка теж пішла з ним. Ви не прохопіться. Його мати знає про це, так що все гаразд. Вона їм нічого не скаже.

— Він забрав з дому всі харчі?

— Та майже.

— Підбери все, що потрібно, і склади список, а потім ми з тобою все підрахуємо.

— Вони зараз сюди зайдуть!

— Вийди чорним ходом і знову зайди з вулиці. А я піду з ними побалакаю.

Сузі обійшла кругом довгастої будівлі й піднялась на ганок з вулиці. Цього разу вона вже помітила все, коли заходила: впізнала індіанців, які прийшли з плетеними кошиками, двох індіанських хлоп'ят, що розглядали рибальську снасть у вітринах ліворуч. Вона побачила всі патентовані ліки в другій вітрині й помітила тих, хто мав звичай їх купувати. Колись ціле літо вона прослужила в цій крамниці, і їй було добре відомо, що означають загадкові літери й цифри, виведені олівцем на картонних коробках для взуття, для калош, вовняних шкарпеток, рукавиць, кепок та светрів. Вона знала, скільки коштують кошики, що їх принесли індіанці, а також, що пора вже надто пізня, аби виторгувати за них добрі гроші.

— Чому ви так пізно їх принесли, місіс Тейбшоу? — запитала Сузі індіанку.

— Дуже веселе свято — Четверте липня, — засміялась та.

— А як Біллі? — поцікавилася Сузі.

— Не знаю, Сузі. Я не бачила його вже чотири тижні.

— Чому ви не понесете кошики до готелю й не спробуєте їх продати приїжджим? — сказала Сузі.

— Я вже якось носила, — відповіла місіс Тейбшоу.

— Це треба робити щодня.

— Туди далекий шлях, — сказала місіс Тейбшоу.

Поки Сузі балакала зі знайомими й складала список потрібних продуктів, обидва доглядачі зайшли в підсобне приміщення до містера Джона Пакарда.

У містера Джона були сіро-блакитні очі, темне волосся й темні вуса, і в нього завжди був такий вигляд, наче він забрів у свій магазин ненароком. Колись, ще замолоду, містер Джон виїхав з північного Мічигана на цілих вісімнадцять років, і нині він більше скидався на шерифа чи чесного картяра, ніж на власника крамниці. Свого часу він тримав веселі салуни і справи його йшли добре. Але після того, як ліси навкруги повирубували, він осів і купив ділянку землі. Кінець кінцем, коли жителі округи одержали деякі пільги від властей, містер Джон купив цю крамницю. На той час він був уже власником готелю. Але, за його словами, готель без бару нічого не вартий, отож він майже ніколи там не з'являвся. Готелем керувала місіс Пакард. Вона була більш честолюбна, ніж містер Джон, а той запевняв, що не бажає гаяти час на людей, у яких достатньо грошей, аби відпочити, де завгодно, а тоді приїхати до готелю без бару й порозсідатись на веранді у кріслах-гойдалках. Він називав приїжджих «піжонами» і глузував з них перед місіс Пакард, але вона любила його і ніколи не ображалась, коли він її піддражнював.

— Я не проти того, щоб ти називав їх піжонами, — сказала вона йому якимось, коли вони вже лежали в ліжку. — Я возилась з цією клятою справою, але я все ще та сама жінка, з якою ти можеш дійти згоди, правда?

Місіс Пакард подобались приїжджі, бо деякі з них були освічені люди, а за словами містера Джона, вона любила культуру так, як лісоруби любили «Піерлес» — незрівнянний жувальний тютюн. Чоловік щиро поважав її потяг до культури, тому що вона твердила, що не байдужа до культури так, як він до міцного контрабандного віскі, додаючи: «Пакарде, ти можеш не забувати собі голову культурою. Я тобі не буду нею надокучати. Але для мене це щось надзвичайне».

Містер Джон відповідав, що нехай вона собі буде, та культура, дідько з нею, аби тільки йому не довелося їздити в Чотоко чи відвідувати спеціальні «Курси самовдосконалення». Він бував на церковних відправах і релігійних зібраннях, але ніколи не був у Чотоко. Він казав, що ці відправи й зібрання досить нудні, та після них принаймні можна розважитись, спостерігаючи пробудження сексуальності в тих, хто найбільш палко молився. А от йому ще ніколи не траплялись такі, які після подібного зібрання сплатили б свій рахунок. Місіс Пакард, розповідав він Нікові Адамсу, починає непокоїти спасіння його безсмертної душі щоразу, коли вона вислухає проповідь Джіпсі Сміта, знаменитого місіонера, чи когось подібного; але, зрештою, виявляється, що він, Пакард, дуже схожий на цього Джіпсі Сміта, і все знову стає на свої місця. А Чотоко — це взагалі щось далеке. Культура, можливо, і вартісніша од релігії, думав містер Джон. Але це було безстороннє твердження. А вони ж схибулися на тій культурі. І це була не просто примха, ні.

— Вона їх міцно чимось заповонила, — говорив він Нікові Адамсу. — Це, мабуть, схоже на секту трясунів, тільки розумову. Ти колись це докладно вивчиш і скажеш мені свою думку. Адже ти хочеш стати письменником, і тобі треба в цьому швидше розібратись. Не дай їм себе обскакати.

Містер Джон любив Ніка Адамса, бо в хлопцеві, за його словами, сидить первородний гріх. Нік не знав, що воно таке, але пишався цим.

— Тобі буде в чому каятись, хлопче, — казав містер Джон Нікові. — А це одне з найприємніших занять, які взагалі існують. Ти завжди можеш вирішити, каятись тобі чи ні. Але суть у тім, щоб було в чому каятись.

— Я не хочу робити нічого лихого, — відповів тоді Нік.

— І я не хочу, щоб ти робив, — сказав містер Джон. — Але ти жива істота й будеш грішити. Тільки не треба брехати й красти. Всім людям доводиться обманювати. А ти вибери собі кого-небудь, кому ти ніколи не збрешеш.

— Я вибираю вас.

— Добре. Ніколи не обманюй мене, навіть в дрібницях, а я ніколи не обманю тебе.

— Я спробую, — сказав Нік.

— Е ні, — промовив містер Джон. — Тут треба бути певним.

— Гарзд, — відповів Нік. — Я ніколи вам не брехатиму.

— А що сталося з твоєю дівчинкою?

— Казали, що вона працює в місті, в зоопарку.

— Вона була вродлива і завжди мені подобалась, — сказав містер Джон.

— Мені теж, — сказав Нік.

— Не треба брати це надто близько до серця.

— Я нічим не можу тут зарадити, — сказав Нік. — Вона ні в чому не винна. Така вже в неї вдача. Якби я знову з нею зустрівся, мабуть, усе почалося б спочатку.

— А може й ні.

— Важко сказати. Але я намагався б стриматись.

Містер Джон думав про Ніка, підходячи до прилавка, де на нього чекали двоє чоловіків. Він придивився до них, поки стояв там, і вони йому не сподобались. Еванса, місцевого доглядача, він завжди недолюбливав і не мав до нього анінайменшої поваги, але чуття підказувало йому, що південець — людина небезпечна. Він ще не розібрався, чим саме, лише помітив, що в того дуже бляклі очі, а рот жорсткіший, ніж буває у простих собі жувальників тютюну. На ланцюжку від годинника в нього висів справжній лосячий зуб. Це було таки гарне ікло самця років п'яти. Прекрасне ікло, і містер Джон подивився на нього ще раз, а тоді на відстовбурчений доглядачів піджак, під яким був револьвер.

— Ви забили цього самця із пістолета, з яким носитеся під пахвою? — спитав він у південця.

Той зневажливо глянув на містера Джона.

— Ні, — сказав він. — Я забив цього самця біля центральної дороги у Вайомінгу з вінчестера калібру 45—70.

— Ви мисливець з великою рушницею, его ж? — запитав містер Джон. — Та ще й з великими ногами. Невже вам потрібна така велика гармата, коли ви ходите полювати дітей?

— Що ви маєте на увазі під словом «дітей»? — запитав південець. Він влучив точно.

— Я маю на увазі хлопця, якого ви шукаєте.

— Ви сказали «дітей», — промовив південець.

Містер Джон зайшов за прилавок. Це було необхідно.

— А з чим Еванс полює на хлопця, який двічі відлупцював його сина? Ти, мабуть, озброєний до зубів, Евансе. Бо цей хлопець і тебе може відлупцювати.

— А ти приведи його, і ми це перевіримо, — відповів Еванс.

— Ви сказали «дітей», містере Джексон, — повторив південець. — Що змусило вас так сказати?

— Твій вигляд, ти, недоноску, — відповів містер Джон. — Ти, кривоногий виродку.

— Чому ж ви не вийдете з-за свого прилавка, якщо вирішили говорити з нами в такому тоні? — мовив південець.

— Ви розмовляєте з поштмейстером Сполучених Штатів, — сказав містер Джон. — Ми балакаємо без свідків, за винятком Еванса — Смердючої Піки. Я гадаю, ви знаєте, чому його прозивають Смердюча Пика. Можете самі докумекати. Ви ж детектив.

Тепер він був задоволений. Йому вдалося відбити атаку, а зараз він почував себе так, як колись, у молоді роки, поки ще не заробляв на життя тим, що здавав ліжка й годував приїжджих. Тих, які ви-

дивлялись на озеро, гойдаючись в необтесаних дерев'яних кріслах на веранді його готелю.

— Слухай-но, Кривонігій, я тебе дуже добре пригадую. А ти мене пам'ятаєш, Кривоніжко?

Південець дивився на нього, але впізнати не міг.

— Згадай Шайенн, той день, коли повісили Тома Горна, — вів далі містер Джон. — Ти був одним із тих, хто годував його обіцянками від синдикату. Тепер пригадуєш? Він тримав салун на Медсін-Боу, а ти працював на тих, хто віддавав його Томові. Тому ти докотився до таких справ, як оце зараз? Ну що, згадав чи ні?

— Коли ти повернувся сюди?

— Два роки по тому, як повісили Тома.

— Чорт менє візьми.

— Пригадуєш, я дав тобі це ікло, коли ми вибирались із Грейбула?

— Певно. Послухай, Джіме, я мушу спіймати цього хлопчину.

— Мене звуть Джон, — сказав містер Джон. — Джон Пакард. Ходи-но сюди, і трохи випий. Ти хочеш ближче пізнати цього типа? Його звуть Еванс — Огидна Пика. Ми називали його Смердюча Пика. Я змінив ім'я тільки з ввічливості.

— Містере Джон, — сказав містер Еванс. — Чому ви не хочете бути лояльним і посприяти нам?

— Я ж тільки змінив своє ім'я, правда? — спитав містер Джон. — А якого саме сприяння ви, хлопці, од мене хочете?

В підсобній кімнаті містер Джон узяв пляшку з низької полиці в кутку й подав її південцю.

— Ковтни трохи, Кривоніжко, — сказав він. — У тебе такий вигляд, наче ти цього тільки й ждеш.

Вони випили, і містер Джон запитав:

— Чому ви ганяєтесь за цим хлопцем?

— Він порушив закон про полювання, — відповів південець.

— А точніше?

— Дванадцятого числа минулого місяця він убив самця оленя.

— Двоє чоловіків з рушницями ловлять хлопця, тому що він дванадцятого числа минулого місяця убив оленя, — сказав містер Джон

— Були й інші порушення.

— Але доказ у вас тільки один.

— Схоже, що так.

— Ну й що ж то були за порушення?

— Та всякі.

— Проте доказів у вас катма.

— Я так не казав, — мовив Еванс. — Але цей доказ ми таки маємо.

— Отже, дванадцятого числа?

— Так, — відповів Еванс.

— Чому б тобі не задати кілька питань, замість відповідати на них? — звернувся південець до свого напарника.

Містер Джон засміявся.

— Облиш його, Кривоніжко, — сказав він. — Одна втіха дивитись, як працює цей могутній розум.

— Ви добре знаєте цього хлопця? — спитав південець.

— Непогано.

— Маєте з ним якісь справи?

— Коли він купує в мене продукти. Платить готівкою.
— А ви не можете бодай приблизно сказати, куди він подався?
— У нього є родичі в Оклахомі.
— Коли ви востаннє бачилися з ним? — спитав Еванс.
— Годі, Евансе, — сказав південець. — Ти тільки марно гаєш час. Дякую за віскі, Джіме.
— Я Джон, — промовив містер Джон. — А тебе як звуть, Кривоніжко?

— Портер. Генрі Джей Портер.
— Ти не будеш стріляти в того хлопця, Кривоніжко.
— Я збираюсь його спіймати.
— Ти завжди був кровожерним виродком.
— Ходімо, Евансе, — мовив південець. — Ми тут тільки гаємо час.
— Добре собі затям, що я тобі сказав про хлопця, — дуже тихо мовив містер Джон.
— Я зрозумів вас, — відповів південець.

Обидва чоловіки вийшли з крамниці, відв'язали коней і сіли на візка. Містер Джон дивився їм услід. Еванс правив кінсьми, а південець щось йому говорив.

«Генрі Джей Портер, — думав містер Джон. — Єдине його ім'я, котре я можу пригадати, це Кривоніжка. Він мав такі великі ноги, що мусив собі черевики замовляти в шевця. Його прозивали Кривоногим. Потім Кривоніжкою. Це його сліди були коло джерела, де застрелили того хлопця, Нестера, через якого повісили Тома. Кривоніжка. Кривоніжка, а далі як? Може, я ніколи й не знав. Кривоногий Кривоніжка. Кривоногий Портер? Ні, це був не Портер».

— Я дуже шкодую, що так вийшло з кошиками, місіс Тейбшоу, — сказав він уголос. — Зараз уже надто пізно, й на них нема попиту. Але якщо у вас стане терпіння віднести їх до готелю, там ви їх продасте.

— Купіть ви, а в готелі перепродайте, — запропонувала місіс Тейбшоу.

— Ні. У вас їх розкуплять швидше, — сказав містер Джон. — Ви симпатична жіночка.

— Була колись, — відповіла місіс Тейбшоу.

— Сузі, я хочу з тобою побалакати! — І містер Джон вийшов з дівчиною до підсобного приміщення. — Розкажи мені геть усе з самого початку.

— Я вже вам розповіла. Вони приїхали по Нікі й чекали, коли він прийде додому. Його найменша сестричка повідомила Нікі, що на нього чекають. Коли вони п'яні позасинали, він забрав свої речі і втік. Харчів йому стане на добрих два тижні, в нього є рушниця, і маленька Мізинчик теж пішла з ним.

— Чому?

— Не знаю, містере Джон. Я думаю, вона хоче уберегти його від лиха. Ви ж знаєте, який він.

— Ти мешкаєш біля Евансів. Як, на твою думку, йому добре відомі ті місця, де буває Нік?

— Він вивчив їх, але чи добре, я не знаю.

— А куди вони пішли, як ти гадаєш?

— Важко сказати, містере Джон. Нікі знає багато місць.

— Той тип, що з Евансом, мені не подобається. Він справді небезпечний.

— Він не дуже меткий.
— Меткіший, ніж вдає з себе. Це його від чарки так розморило. Але він спритний і дуже лихий. Я колись його знав.

— Що я повинна зробити?
— Нічого, Сузі. Тримай мене в курсі справи.
— Я підрахую, скільки винна вам, а ви, містере Джон, перевірте.
— Як ти повернешся додому?
— Можу човном до Генрі-Док, а тоді візьму шлюпку в котеджі й доведу все. Містере Джон, що вони зроблять з Нікі?

— Мене це теж непокоїть.
— Вони щось казали про виправну колонію.
— Я шкодую, що він убив того оленя.
— Нікі теж. Він мені розповідав, що вичитав у якійсь книжці, як можна закласти в рушницю щось разом із кулею, і тоді ніякої шкоди не буде. Що вона просто оглушує, і Нікі хотів це перевірити. Він казав, що це була з його боку страшенна дурниця, але йому просто хотілося спробувати. Він влучив у оленя і перебив йому шию. Він дуже переживав через це.

— Я знаю.
— А потім, мабуть, Еванс знайшов тушу, що її Нік підвісив у старому мисливському будиночку. В кожному разі, хтось забрав її.

— Хто ж міг сказати про це Евансові?
— Я думаю, це його син знайшов її. Він слідкує за Ніком весь час. І ніколи його не помітиш. Він міг побачити, як Нікі забив оленя. Це поганий хлопчисько, містере Джон. Він може шпигувати за ким завгодно. Цілком можливо, що він зараз тут, у цій кімнаті.

— Ні, — сказав містер Джон. — Але, може, він підслуховує надворі.

— Я думаю, він пішов за Ніком, — сказала дівчина.
— Ти не чула, чи говорили вони вчора щось про нього?
— Навіть не згадували, — відповіла Сузі.
— Еванс, мабуть, залишив його вдома на господарстві. Гадаю, нам не треба його побоюватись, доки вони не повернулись назад до Еванса.

— Я можу вдень навідатись човном додому і послати когось із дітей дізнатись, чи найняв Еванс якого поденника. Якщо найняв, то це означало б, що він звільнив хлопця для якоїсь іншої справи.

— Обидва доглядачі надто старі, щоб вислідити кого-небудь.
— Але цей хлопець жажливий, містере Джон, і він надто багато знає про Нікі та про його улюблені місця. Він розшукає їх, а потім приведе туди доглядачів.

— Ходімо на пошту, — сказав містер Джон.

Там, за рядами підшивок, за поштовими скриньками, за столом, де лежав журнал для записів і рівні стосики марок з печатками та підставками для них, за опущеним віконцем «Листи до запитання», Сузі знову проійнялася повагою до цього закладу, який належав і їй, коли вона служила поруч, у крамниці.

— То як ти гадаєш, куди вони пішли, Сузі? — запитав містер Джон.

— Я справді не знаю. Кудись не дуже далеко, інакше Нікі не взяв би Мізинника. В якусь гарну місцину, інакше він би не взяв її. Про форель їм також відомо, містере Джон.

— Від того хлопчиська?

— Певно.
— Може, варто щось зробити з цим малим Евансом?
— Я б його вбила. Я певна, що Мізинчик саме тому і пішла з Ніком. Щоб Нікі його не порішив.
— Спробуй довідатись, де вони.
— Гаразд. Але ви мусите нам допомогти, містере Джон. Місіс Адамс просто не знає, що робити. В неї, як завжди, мігрень. Ось, прошу. Візьміть цього листа.
— Вкинь його в скриньку,— сказав містер Джон.— Це ж бо пошта Сполучених Штатів.
— Я хотіла вбити їх обох уночі, коли вони спали.
— Ні, — сказав містер Джон. — Не смій такого навіть думати.
— А вам ніколи не хотілося кого-небудь убити, містере Джон?
— Траплялося. Але я засуджую це — вбивство нічого не дає.
— Мій батько вбив людину.
— Я певен, що це не принесло йому ніякої користі. Він нічого не міг удіяти,— сказав містер Джон.— Як тобі там ведеться, Сузі?
— Я забіжу до вас сьогодні ввечері або завтра вранці, — сказала Сузі. — Я б не проти й зараз працювати у вас, містере Джон.
— І я теж, Сузі. Але місіс Пакард дивиться на це зовсім інакше.
— Я знаю, — сказала Сузі. — Отак воно й буває.

Нік і його сестра лежали на ложі з молодих соснових пагінців у курені на околиці соснового лісу, пильно стежачи зі схилу гори за порослою кедрами драговиною і блакитними пагорбами позаду.

— Щось не зовсім зручно, Мізинчику. Ми можемо розпушити нашу перину, додавши до неї ще гілок із цієї ялиці. Ми з тобою зараз натовлені, і на цю ніч нам вистачить і того, що є. Але завтра спробуємо влаштуватися по-справжньому.

— Постіль чудова,— сказала сестра.— Ляж вільно і спробуй відчувати це як слід, Нікі.

— А табір у нас вийшов нівроку, — сказав Нік. — І його майже не видно. Але ми розводитимемо лише малий вогонь.

— А що, хіба вогонь видно з-за гір?

— Можуть побачити, — сказав Нік. — Уночі вогонь видно здалеку. Але я повішу перед ним ковдру. Так його вже напевно ніхто не побачить.

— Нікі, як було б добре, коли б за нами ніхто не гнався й ми просто прийшли сюди задля розваги!

— Про таке рано ще мріяти, — сказав Нік. — Це лише початок. У кожному разі, якщо б ми навіть прийшли сюди задля розваги, то все одно зупинилися б не тут.

— Вибач, Нікі.

— Нема чого вибачатись, — сказав Нікі. — Знаєш, Мізинчику, я зараз спущусь униз і спробую впіймати кілька форелей на вечерю.

— Можна й мені з тобою?

— Ні. Ти залишишся тут і будеш відпочивати. У тебе сьогодні був важкий день. Почитай трохи чи просто посидь спокійно.

— А й справді, важко було, коли ми продирались через болото, еге ж? По-моєму, це було таки нелегко. Чи я все робила як слід?

— Ти робила все просто чудово і чудово влаштувала наш табір. Але зараз ти мушиш заспокоїтись.

— А наш табір матиме якусь назву?

— Давай назвемо його Табір Номер Один, — сказав Нік.

Він спустився з гори до струмка і, підійшовши до самої води, зрізав вербовий прут близько чотирьох футів завдовжки й обчухрав його, не очищаючи кори. Йому було видно бистру течію струмка. Струмок був вузький і глибокий, і береги його поросли мохом там, де він вливався в болото. Темна чиста вода текла швидко, і її струмені випинались горбками. Нік не підходив ближче до води, бо знав, що вона підмиває береги, а крім того, не хотів лякати рибу.

«Зараз тут, мабуть, риби чимало, — подумав він. — Вже пізнє літо».

Він вийняв з кисета, який носив у лівій нагрудній кишені сорочки, кільце шовкової волосіні, відрізав шматок, трохи коротший за вербовий прут, і прив'язав волосінь до прутика в тому місці, де зробив легеньку насічку. Тоді прив'язав гачок, який вийняв з кисета, випробував пружність волосіні й гнучкість прута. Поклавши вудку на березі, Нік пішов туди, де колода невеличкої берези, всохлої ще кілька років тому, лежала в березняку, який ріс між кедрами і струмком. Він відкотив колоду і знайшов під нею кілька дощових черв'яків. Вони були маленькі, але червоні й жваво викручувались, і він поклав їх у пласку круглу бляшанку з дірками в кришці. У цій бляшанці колись був копенгагенський нюхальний тютюн. Він трохи присипав черв'яків землею і закотив колоду на те саме місце. Вже третій рік він знаходив наживку на цьому місці і щоразу закочував колоду туди, де вона лежала.

«Ніхто не знає, що цей струмок дуже повноводий, — думав Нік. — Він виносить силу-силенну води з того клятого верхнього болота». Нік глянув угору проти течії і вниз, а потім — у бік соснового лісу, де був табір. Відтак пішов туди, де залишив прут з волосінню і гачком, обережно насадив наживу на гачок і поплював на нього «на щастя». Тримавши в руці прут з волосінню і насадженою на гачок наживою, він, м'яко ступаючи, пішов до берега вузького, з стрімкою течією струмка.

Струмок був тут такий вузький, що вербовий прут міг сягти протилежного берега, і коли Нік підійшов ближче, він почув, як бурхливо клекоче вода. Він зупинився на деякій відстані, так що йому не видно було води, витяг з кисета два свинцевих грузила з прорізами і почепив їх на волосіні приблизно за фут від гачка, затиснувши зубами.

Нік закинув гачок, на якому звивались два черв'яки, й він легенько занурився у воду, крутячись у швидкій течії. Нік опустив кінець вербового прута, щоб течія затягла волосінь і гачок з наживою під берег. Зненацька він відчув, як волосінь натяглася і важко напружилась. Він смикнув прут угору, і той зігнувся майже вдвоє в його руці. Нік відчув, як щось затрепетало, засмикалося на гачку, чинячи опір, коли він сіпнув. Потім воно таки здалося, потяглося за волосінню. У стрімкій течії воно ще раз несамовито сіпнулось, і за мить, вихоплена з води, звиваючись у повітрі, форель пропливла над Ніковим плечем і впала на берег позад нього. Нік побачив, як вона зблиснула на сонці, а потім відшукав її серед папороті. Вона була важка і сильна, від неї гарно пахло. Нік побачив, яка темна в неї спина, і як виблискують на ній плями, і які яскраві кінчики її плавців. Вони були білі на кінцях з чорною лінією позаду, а живіт був кольору вечірнього сонця. Нік узяв рибу правою рукою й ледве зміг обхопити її пальцями.

«Вона така велика, що навіть жалко смажити, — подумав він. — Але я поранив її і тепер мушу вбити».

Він ударив форель головою об ручку свого мисливського ножа і поклав її на березову колоду.

— Чорт забирай, — сказав він. — За розміром вона якраз для обідів, що їх готує місіс Пакард. Але для нас із Мізинчиком риба завелика.

«Мабуть, треба піти вгору проти течії, знайти мілину і спробувати спіймати там пару менших, — подумав він. — Цікаве відчуття, коли тягнеш рибину вгору. Багато рибалок люблять її виводити, але лише ті, хто висмикнув її вгору, знають, який тебе охоплює захват. Ну й що, коли це триває всього мить? Спочатку вона опирається з усієї сили, далі починає піддаватися і яка це насолода, коли витягнеш її з води».

«Дивний струмок, — подумав він. — Доводиться шукати дрібної риби».

Нік знайшов вудку там, де кинув її. Гачок зігнувся, і він виправив його. Потім підхопив важку рибину й рушив угору берегом струмка.

«Там, де струмок витікає з верхнього болота, є мілина, вкрита рінню, — подумав він. — Я зможу спіймати там кілька менших рибин. Мізинчикові може не сподобатись оця велика. Якщо Мізинчик затужить за домівкою, доведеться відвести її назад. Цікаво, що зараз роблять ці чоловіки? Навряд, щоб той клятий Евансів вилупок знав це місце. Сучий син. Навряд, щоб хтось іще рибалив тут, окрім індіанців. Треба було народитися індіанцем, — подумав він. — Не сушив би голову всякими клопотами».

Нік простував понад струмком, тримаючись подалі від води, й лише один раз підійшов до краю берега, там де він навис над самою водою. Скинулася велика форель, сполохавши довколишню тишу. Це була така велика форель, що, здавалось, ледве може повернутися в струмку.

— Коли ти тут з'явилася? — сказав Нік, як риба зникла під берегом, прямуючи проти води. — Оце то рибина!

На мілині, вкритій рінню, він зловив дві невеличкі форелі. Вони були також гарні, тугі й міцні, і він вительбушив усі три рибини, нутрощі викинув у струмок, старанно промив форель у холодній воді, а тоді вииняв з кишені невеличкий вигорілий мішечок з-під цукру і загорнув їх у нього.

«Добре, що Мізинчик любить рибу, — подумав він. — Було б ще краще, якби нам пощастило назбирати трохи чорниць. А втім, я знаю, де завжди можна їх назбирати».

Він рушив схилом назад до табору. Сонце вже сіло за гору, й надвечір'я було чудове. Він оглянув болото й позирнув у тому напрямку, де мала бути затока озера. У небі ширяв яструб, полюючи на рибу.

Нік піднявся до куреня тихо, як тільки міг, і сестра не почула його кроків. Вона лежала на боці й читала. Дивлячись на неї, він сказав лагідно, щоб не злякати її:

— Що це ти зробила з собою, мавпочко?

Вона повернулася, поглянула на нього і, засміявшись, похитала головою.

— Я їх обрізала, — відповіла вона.

— Чим?

— Ножицями. Ну і як, личить мені?

— Як же це ти змогла без дзеркала?

— Я просто взяла в руку коси й відрізала. Це легко. Ну що, схожа я тепер на хлопця?

— На дикого хлопця з Борнео.

— Я ж не могла зробити таку зачіску, як у хлопця з недільної школи. Невже я й справді виглядаю так дико?

— Ні.

— Дуже цікаве відчуття, — сказала вона. — Я твоя сестра, але водночас я хлопець. Як ти гадаєш — я стала хлопцем?

— Ні.

— Я б так хотіла стати...

— Ти дурненька, Мізинчику.

— Може, й так. А я що, схожа на хлопця-дурника?

— Трохи.

— Ти можеш підправити мою зачіску. Тобі ж видно, як треба підрізати волосся, — узяв би гребінця й підрізав.

— Я зроблю твою зачіску трохи кращою, але не дуже. Ти голодний, мій братику-дурнику?

— А не можна бути просто не-дурником-братиком?

— Я не хочу видавати тебе за свого брата.

— Це необхідно, Нікі, хіба ти не розумієш? Ми повинні були це зробити. Треба було запитати твоєї згоди, але я знала, що ми повинні щось зробити, й вирішила, хай це буде для тебе несподіванкою.

— Мені подобається твоя зачіска, — сказав Нік. — До біса все! Мені вона дуже подобається.

— Дякую тобі, Нікі, щиро дякую. Я лежала й намагалася відпочити цілком, як ти звелів. Але весь час думала про те, що зробити для тебе. Я збиралась добути для тебе бляшанку з-під жувального тютюну, повну надзвичайно смачних цукерок з якогось великого бару, з такого як у Шібойгені.

— Хто їх тобі дістав?

Нік сидів на землі, а дівчинка вмостила у нього на колінах, обняла за шию і терлася своїм обчиркритим волоссям об його щок.

— Мені дала їх королева блудниць, — сказала вона. — Ти знаєш, як називається цей бар?

— Ні.

— «Королівський Червінець» — готель і універмаг.

— Що ти там робила?

— Я була помічницею блудниці.

— А що робить помічниця блудниці?

— Вона несе шлейф її плаття, відчиняє її дверці екіпажа й показує, в яку кімнату заходити. Я думаю, що це все одно, що фрейліна.

— Що вона говорить блудниці?

— Вона говорить усе, що їй спадає на думку, якщо воно звучить пристойно.

— Наприклад, братику?

— Наприклад: «О мадам, мабуть, це досить втомливо такого спекотного дня, як сьогодні, сидіти пташкою в позолоченій клітці». Щось подібне до цього.

— Ну, а що каже блудниця?

— Вона каже: «Так, це втомливо. Справжня насолода». Тому що блудниця, у якої я була помічницею, з бідної родини.

— А ти з якої родини?

— Я сестра чи брат письменника, і я гарно вихована. Саме це робить мене особливо бажаною для головної блудниці і для всього її кола.

— Ти одержала ці надзвичайно смачні цукерки?

— Звичайно. Вона сказала: «Візьми собі ці цукерочки». «Дякую»,— відповіла я. «Передай від мене привіт своєму братові й попроси, щоб він зупинявся в нашому готелі завжди, коли приїжджатиме до Шібойгена».

— Забирайся з моїх колін, — сказав Нік.

— Але вони саме так і говорять у Шібойгені, — сказала Мізинчик.

— Я приготую вечерю. Ти голодна?

— Я сама приготую.

— Ні, — сказав Нік. — Розкажи ще.

— Тобі не здається, що нам тут буде весело, Нікі?

— Нам уже й зараз весело.

— Може, розповісти тобі, що я робила для тебе?

— Тобто, що було перед тим, як ти вирішила перейти від фантазії до дійсності і обрізала собі волосся.

— Це був справжній перехід до дійсності. Почекай, зараз я тобі все розкажу. Можна, я поцілую тебе, поки ти готуєш вечерю?

— Потерпи хвилинку, я скажу, коли можна. Що ж ти збиралась робити?

— Ну, я думаю, що я деморалізувалася минулої ночі, коли вкрала віскі. Як ти думаєш — можна деморалізуватися, вкравши віскі?

— Ні. Та й потім пляшка все одно була відкоркована.

— Так. Але я взяла порожню пінтову пляшку й четвертину з віскі, що була на кухні, й налила з четвертини в пінтову пляшку. Коли я налила, трохи віскі розлилося мені на руку, я злизала його й подумала, що це, напевне, здеморалізувало мене.

— Яке воно на смак?

— Жахливо міцне і якесь дивне, і від нього трохи нудно.

— Це не могло деморалізувати тебе.

— Правда? Тоді я рада, бо як би я могла на тебе добре впливати, коли б була деморалізована?

— Не знаю, — сказав Нік. — Ну, а що ж ти ще збиралась робити?

Вогонь тим часом розгорівся, і Нік поставив на нього сковороду, поклав у неї кілька шматків бекону. Сестра спостерігала за його рухами, обхопивши коліна руками. Нік дивився, як вона розчепила руки і опустила одну вниз, сперлася на неї, а тоді випростала ноги. Вона вчилася поводитись по-хлоп'ячому.

— Я повинна навчитись тримати свої руки як слід.

— Тримай їх подалі від голови.

— Я знаю. Було б значно легше, якби тут був який-небудь хлопець мого віку, щоб я могла його наслідувати.

— Наслідуй мене.

— Хіба це буде природно? А ти не будеш з мене сміятись?

— Можливо.

— Я сподіваюсь, що під час нашої мандрівки розучусь поводитися по-дівчачому.

— Не турбуйся.

— У нас однакові плечі й ноги.

— Що ти ще збиралася робити?

Нік смажив форель. Бекон на сковорідці скрутився й побурів на вогні з дерев'яних трісок, нарубаних із бурелому. Запахло смаженою фореллю. Нік змазав шматки риби жиром, перевернув їх і знову змазав жиром. Стемніло, і він повісив шматок полотна позад маленького багаття, щоб вогонь не помітили здала.

— Що ж ти збиралась робити? — запитав він знову.

Мізинчик нахилилася вперед і сплюнула у вогонь.

— Ну як?

— Все одно ти не доплюнула до сковороди.

— Ой, так погано робити. Я вчитала це в біблії. Я хотіла взяти три великих цвяхи, по цвяхові на кожного, і забити їх у тім'я своїм двом переслідувачам і тому хлопцеві, коли вони спатимуть.

— А чим ти забивала б ті цвяхи?

— Обгорненим молотком.

— А як би ти обгорнула молоток?

— Я б обгорнула його як слід.

— Цвяхи для цього досить незручні.

— Але ж у біблії дівчина зробила саме так, і оскільки я бачила озброєних чоловіків, п'яних і сонних, лазила поміж них уночі й навіть украла їхнє віскі, то чому б я не змогла зробити всього іншого, особливо, якщо я вчитала це в біблії?

— У біблії не згадується про обгорнений молоток.

— Напевне, я переплутала це з обгорненими веслами.

— Можливо. Але ж ми не збираємось нікого вбивати. Через це, власне, ти й пішла зі мною.

— Я знаю. Але злочин легко вдається й тобі, й мені, Нікі. Ми не такі, як інші. А потім, я подумала: якщо вже я деморалізована, то могла б прислужитися тобі цим.

— Яка ти ще дурненька, Мізинчику, — сказав Нік. — Послухай, ти добре спиш, коли нап'єшся міцного чаю?

— Не знаю. Я ніколи не пила чаю на ніч. Хіба що чай з м'яти.

— Я заварю тобі слабенького чаю й додам туди згущених вершків.

— Це не обов'язково, Нікі, якщо в нас сутужно з харчами.

— У молока буде просто деякий присмак.

Вони заходилися їсти. Нік відрізав собі й сестрі по дві скибки житнього хліба і вмовив по одній із них у беконовий жир на сковорідці. Вони їли хліб і форель, добре підсмажену та ніжну. Потім укинули кістки у вогонь і їли бекон, зробивши собі з другого шматка хліба сендвічі. Мізинчик напилася слабенького чаю із згущеним молоком, і Нік заткнув дві дірочки в бляшанці прутиками.

— Більше не хочеш?

— Ні. Форель була чудова і бекон теж. Я гадаю, нам пощастило, що в них виявився житній хліб.

— З'їж яблуко, — сказав він. — Можливо, завтра у нас буде краща вечеря. Може, ти не наїлася, Мізинчику?

— Ні, що ти.

— Ти не голодна?

— Ні. Я наїлася. В мене є трохи шоколаду, хочеш?

— А де ти його взяла?

— У своєму ощадникові.

— Де?

— В ощадникові. Там, де я все заощаджую.

— Та ну?

— Це свіжий шоколад. Тут у мене є ще й твердіший, який я знайшла на кухні. Ми можемо з'їсти цей, а решту залишити на якийсь особливий випадок. Поглянь, на моєму ощадникові мотузок затягується, як на кисеті. Ми можемо класти в нього самородки золота і все таке інше. Як ти вважаєш, ми підемо на захід, Нікі, під час цієї подорожі?

— Я ще цього не вирішив.

— Я б хотіла, щоб мій ощадник був наповнений золотими самородками ціною по шістнадцять долларів за унцію.

Нік почистив сковорідку і заховав усе в курінь. Одна ковдра була розстелена на ложі з листя, і він поклав на неї другу, підтикавши її під боком Мізинчика. Потім помив двопінтове бляшане відерце, в якому готував чай, і зачерпнув у нього холодної води зі струмка. Коли він повернувся, сестра вже спала, поклавши голову на подушку, яку зробила собі, замотавши в джинси мокасини. Він поцілував її, але вона не прокинулась. Тоді Нік надяг свій старий плащ і почав ритися в рюкзаку, поки не знайшов пінтову пляшку з віскі.

Він відкоркував її й понюхав — пахло дуже приємно. Він зачерпнув з маленького відерця півчашки води, яку приніс із струмка, і влив туди трошки віскі. Потім сів і дуже повільно почав пити, затримуючи рідину під язиком перед тим, як повільно її проковтнути.

Він спостерігав, як під легеньким вечірнім вітерцем спалахували жаринки в попелі, смакував віскі з холодною водою, дивився на присок і думав. Потім він допив усе, що було у чашці, зачерпнув трохи холодної води, напився й ліг спати. Рушницю поклав під ліву ногу, а голова спочивала на твердій подушці з його мокасинів, загорнутих у штани. Він підтикав під себе край ковдри, проказав молитви й поринув у сон.

Вночі він змерз, устав і накрив сестру своєю картатою курткою, потім ліг, присунувшись спиною ближче до неї, щоб краще загорнутися в ковдру. Помацав, де рушниця, і знову підсунув її під ногу. Повітря було холодне й різке, пахло ялицею. Він не відчував, який втомлений, доки холод не розбудив його. Тепер він лежав зручно, відчуваючи спиною тепло сестриноного тіла, і думав: «Я повинен доглядати її, пильнувати, щоб їй було добре, й повернути її додому живою і здоровою». Ще якийсь час він прислухався до її дихання і до нічної тиші, а тоді заснув знову.

Коли Нік прокинувся, вже так розвиднілося, що він бачив далекі горби за болотом. Він лежав спокійно і розпростував затерпле тіло. Потім сів і натягнув штани кольору хакі, взув мокасини. Хвилину спостерігав, як спить сестра, підтягши до підборіддя його куртку. Її гострі вилиці і коричнева веснянкувата шкіра трохи рожевіла, обчиркрене волосся відкривало прекрасну форму її голови й підкреслювало прямий носик та приплюснуті вуха. Йому хотілося вміти намалювати її обличчя, і він дивився на її довгі запліснені вії.

Нік замісив тісто і поставив сковорідку на вогонь, змазавши її заправою — для цього він використав паличку, обгорнену шматинкою. Спочатку сковорода тьмяно засяяла, потім почала шкварчати й плюватися. Він змастив її знову, налив у неї тонкий шар тіста і дивився, як воно булькає, а потім починає гуснути по краях. Він спостерігав, як підіймається і формується м'якуш, як сірішає колір млинця. За допомогою чистенької свіжої тріски він підкинув його й спіймав знов у сковорідку, підпеченим коричневим боком догори. Млинець знов

зашкварив на сковороді. Нік міг відчувати його вагу, просто дивлячись, як млинець росте, підпливаючи на сковороді.

— Доброго ранку, — сказала сестра. — Я, мабуть, спала страшенно довго?

— Атож, немилосердно довго.

Вона встала, і її сорочка сповзла вниз, закривши її смагляві ноги.

— Ти вже щось зготував?

— Ні. Я тільки-но почав пекти млинці.

— Але ж і чудово пахне ось цей! Я піду до струмка вмиюсь, тоді допоможу тобі.

— Тільки не вмивайся милом над водою.

— Я ж не біла, — сказала вона і вийшла за курінь. — Де ти поклав мило? — запитала вона.

— Біля струмка. Там у воді, в порожній бляшанці з-під смальцю, стоїть масло. Принеси його, добре?

— Я зараз повернусь.

Масла було десь із півфунта, і вона принесла його, загорнуте в проолієний папір, у порожній бляшанці з-під смальцю.

Вони їли гречані млинці з маслом і сиропом «Лісова хатина» з бляшанки у формі лісової хатини. Верх димаря відкручувався і звідти лився сироп. Обое були страшенно голодні, і млинці з маслом дуже їм смакували; масло текло по краях млинців, змішувалося з сиропом. Вони з'їли сливи, насипавши їх у бляшані чашки і випили узвар. Потім напилися чаю з тих самих чашок.

— Коли їси сливи, то наче свято, — сказала Мізинчик. — Тобі не здається? Як ти спав, Нікі?

— Добре.

— Дякую, що ти вкрив мене курткою. Це все-таки була чудова ніч. Правда?

— Атож. Ти не прокидалась?

— Я ще й досі не прокинулась, Нікі, а ми не могли б залишитись тут назавжди?

— Думаю, що ні. Ти виростеш, і доведеться вийти заміж.

— Я одружуся тільки з тобою. Я хочу бути твоєю фактичною дружиною. Я читала про таке в газеті.

— Це там, де ти читала про звичаєве право?

— Атож. Я хочу стати твоєю фактичною дружиною згідно зі звичаєвим правом. Можна так, Нікі?

— Ні.

— А я стану. Щоб ти знав, для цього треба тільки жити певний час, як чоловік і жінка. А я постараюся, щоб врахували і цей час, що ми живемо тут. По суті, у нас з тобою спільне господарство.

— Я не дозволю тобі подати заяву.

— Ти нічого не зможеш удіяти. Це ж звичаєве право. Я думала про це вже багато разів. У мене будуть візитні картки, на яких буде надруковано «Mісіс Нік Адамс, Кросс-Вілідж, Мічіган, — фактична дружина». Я роздаватиму ці картки людям щороку, доки термін не скінчиться.

— Навряд, щоб це допомогло.

— В мене є й інший план. Ми народимо кількох дітей, поки я ще не повнолітня. Тоді ти змушений будеш одружитися зі мною, згідно зі звичаєвим правом.

— Це вже не звичаєве право.

- Я його з чимось сплутала.
 - Однаково, ніхто не знає, чи воно ще діє.
 - Повинно діяти, — сказала вона. — Містер Тоу вважає, що так.
 - Містер Тоу міг і помилитись.
 - Але ж, Нікі, містер Тоу, власне, і винайшов це звичаєве право.
 - Я думаю, що це зробив його адвокат.
 - Нехай, але містер Тоу запровадив його в життя.
 - Я не люблю містера Тоу, — сказав Нік Адамс.
 - Це добре. В ньому й справді є дещо таке, чого я теж не люблю.
- Але він, безумовно, зробив газету значно цікавішою для читання, хіба ні?
- Він дає людям поживу для ненависті.
 - Містера Стенфорда Уайта вони теж ненавидять.
 - По-моєму, вони просто заздять обом.
 - Мабуть, і справді заздять, Нікі. Так само, як вони заздять нам.
 - По-твому, нам хтось заздрить?
 - Ну, може, не зараз. Наша мама думатиме, що ми втекли від правосуддя, бо погрузли в пороках і гріхах. Добре, що вона не знає про віскі, яке я прихопила для тебе.
 - Я покуштував його увечері. Воно дуже смачне.
 - Я дуже рада. Це перше віскі, яке я вкрала в своєму житті. Це чудово, що воно смачне. Я не сподівалась, що в цих людей може бути щось смачне.
 - Я вже думав про них аж занадто. Давай не говоритимемо більше про них, — сказав Нік.
- Стояв чудовий ранок. На високому і чистому блакитному небі не з'явилось ще жодної хмарки. Нік був щасливий тут зі своєю сестрою і думав про те, що байдуже, як посуватимуться далі справи, — вони однаково можуть добре і весело проводити час. Він уже знав, що один день буває важливіший за інші, і цей день завжди сьогоднішній. Він триватиме аж до ночі, а завтра буде знов сьогодні. Це було найголовніше з усього того, що він засвоїв.
- За хвилину він був уже готовий і міг рушати. Все-таки, де ж Мізинчик? «А втім, — подумав він, — нема чого хвилюватися. Ти ж сам сказав їй, щоб не поспішала. Не нервуйся». Але він нервувався і через це був на себе сердитий.
- А ось і я, — сказала сестра. — Вибач, що я так довго затрималась. Я пішла надто далеко.
 - Все гаразд, — сказав Нік. — Ходімо. Ти взяла цеберки?
 - Еге ж, і кришки для них теж.
- Вони пішли до струмка. Нік уважно обдивився схил і берег над струмком. Сестра спостерігала за ним. Вона тримала цеберки в одному з мішечків і несла його, перевісивши через плече разом з іншим мішечком.
- Ти не взяв вудку, Нікі? — спитала вона.
 - Ні. Я виріжу ще одну, якщо ми будемо рибалити.
- Нік ішов попереду, тримаючи рушницю в одній руці й звернувши трохи вбік від струмка. Полювання розпочалося.
- Дивний струмок, — сказала сестра.
 - Це найбільший з маленьких струмків, які мені доводилося бачити, — сказав Нік.
 - Він глибокий і страшний, як на маленький струмок.

— Його живлять джерела, — сказав Нік. — Він підмиває берег і поглиблює своє дно. Тут страшенно холодна вода Мізинчику. Ось спробуй.

— Еге ж, — сказала вона. Вода була холодна до дрижаків.

— Сонце трохи нагріває її, — сказав Нік. — Але не дуже. Нам буде легко полювати. Он там нижче ростуть чорниці.

Вони попрямували вниз уздовж струмка. Нік вивчав береги. Він помітив слід норки й показав його сестрі. Вони побачили корольків з червоними коронами на головах, що полювали на комах і дозволили хлопцеві і дівчині підійти ближче, а тоді шаснули у кедрові зарості. Вони побачили кедрових омелюхів таких спокійних, лагідних і гордовитих, які рухалися з елегантною грацією, красуючися своїми гарними крилами і хвостами кольору воску. Мізинчик сказала: «Вони найпрекрасніші з усіх птахів, Нікі. Не може бути прекрасніших за них».

— Вони такі, як твоє обличчя, — сказав він.

— Ні, Нікі. Не жартуй. Кедрові омелюхи сповнюють мене такою гордістю, урочистістю і щастям, що мені аж плакати хочеться.

— Вони особливо гарні, коли кружляють і спускаються і потім походжають з таким гордим, приязним і шляхетним виглядом, — сказав Нік.

Вони йшли далі. Раптом Нік звів рушницю і вистрілив, перш ніж його сестра побачила, куди він цілиться. Потім вона почула, як падає великий птах і б'ється крильми об землю. Вона бачила, як Нік знову налаштував рушницю і вистрілив ще двічі, і кожного разу чула, як серед вербових заростів тріпочуть крила. Великі коричневі птахи вихопилися з вербняку, і один птах лише трішки пролетів й опустився у верболіз, і його гребінчаста голова схилилася набік, і комірець із пір'я настовбурчився на його ший: він дивився вниз, туди, де ще билися на землі підстрелені птахи. Птах, що дивився вниз з червоного верболозу, був прегарний, відгодований, важкий і виглядав страшенно по-дурному із своєю нахиленою головою, і коли Нік повільно підняв свою рушницю, сестра прошепотіла: «Не треба, Нікі, прошу тебе, не треба! Ми вже й так маємо багато».

— Гаразд, — сказав Нік. — Ти хочеш зняти його?

— Ні, Нікі! Ні!

Нік пішов у вербняк, підняв три шотландських куріпки, добивши їх головами об приклад рушниці, поклав їх на мох. Мізинчик помацала їх, теплих, повногрудих, з чудовим пір'ям.

— А які вони смачні, — сказав Нік. Він був щасливий.

— Мені їх шкода, — сказала сестра. — Вони раділи ранкові так само, як і ми. — Вона дивилася на куріпку, що все ще сиділа на дереві.

— Вона й справді має трохи придуркуватий вигляд, коли дивиться отак униз, — сказала вона.

— В цю пору року індіанці називають їх дурними курами. Після того, як на них трохи пополюють, вони стають жвавішими. Вони не справжні дурні кури. А ось ці ніколи не стають жвавіми. Це вербові куріпки. А тих називають комірцеві куріпки.

— Я сподіваюсь, що ми теж наберемося спритності, — сказала сестра. — Скажи їй, щоб вона забиралася геть, Нікі.

— Скажи сама.

— Забирайся геть, куріпко!

Птах не рухався.

Нік підняв рушницю, і птах подивився на нього. Нік знав, що він не може застрелити птаха, не засмутивши цим сестру, і тоді він зафуркотів, наче куріпка, що вилітає зі схованки, і птах подивився на нього зачарованим поглядом.

— Давай краще ми не будемо його займати, — сказав Нік.

— Вибач, Нікі, — сказала Мізинчик. — Він дурень.

— А які вони смачні, — сказав Нік. — Ти зрозумієш, чому ми на них полювали.

— На них теж іще не сезон?

— Авжеж. Але вони цілком дорослі, і ніхто, крім нас, на них тут не полював би. Я вбив чимало великих рогатих сов, а велика рогата сова вбиває куріпок майже щодня. Вони полюють весь час і вбивають усіх гарних птахів.

— Цю куріпку сова могла б убити легко, — сказала сестра. — Мені вже трохи відлягло з душі. Тобі дати сумку?

— Я випатраю їх, а потім складу в сумку, загорнувши в папороть. Звідси вже недалеко й до чорниць.

Вони сіли під одним з кедрів. Нік розчинив птахів, вийняв теплі нутроші, покопався в них, знайшов їстівні частини потрохів, вичистив їх і промив у струмку. Коли птахи були випатрані, він пригладив їхнє пір'я, загорнув їх у папороть і поклав у мішок з-під борошна. Потім зробив з мішка рюкзак, повісив собі на плече, вернувся до струмка, кинув у нього нутроші, а тоді почав шпурляти маленькі яскраві шматочки легенів у струмок, щоб подивитись, як у бистрій течії шугає форель.

— З цього була б гарна принада, але нам її не треба зараз, — сказав він. — Наша форель вся в струмку, і ми братимемо її, коли нам буде потрібно.

— Цей струмок зробив би нас багатими, якби він був близько нашого дому, — сказала сестра.

— Тоді з нього виловили б усю рибу. Це останній струмок у наших краях, до якого не добралася людина, за винятком хіба ще отого, що в нетрах за озером. Я ніколи нікого не приволив сюди рибалити.

— А хтось будь-коли тут уже рибалив?

— Ніхто, наскільки мені відомо.

— То це незайманий струмок?

— Ні. Індіанці тут рибалили. Але вони забралися звідси після того, як перестали зрізати з ялиць кору, і тут не залишилося жодного їхнього табору.

— А Евансів хлопець знає це місце?

— Де там, — сказав Нік. Але потім він подумав про це, і йому стало неприємно. Цей хлопець наче постав в нього перед очима.

— Про що ти думаєш, Нікі?

— Я не думаю.

— Ні, ти думаєш, Нікі. Скажи мені. Ми ж товариші.

— Може, він і знає, хай йому біс, — сказав Нік. — Може, він і знає.

— Але ж ти цього не певен.

— Ні. В тому-то й уся біда. Якби я був певен, то забрався б звідси.

— Може, він уже порається в нашому курені, — сказала сестра.

— Не кажи отак. Ти що, хочеш його прикликати?

— Ні, — сказала вона. — Пробач. Нікі, я шкодую, що згадала про це.

— А я ні, — сказав Нік. — Я вдячний тобі за це. Однаково я здогадувався про це. Тільки перестав думати. Тепер мені доведеться думати про все на світі до кінця життя.

— Ти завжди думав про все на світі.

— Але не про це.

— Так чи інакше, ходімо вниз, назбираємо чорниць, — сказала Мізинчик. — Ми ж бо нічим не можемо зараз собі зарадити, правда?

— Так, — сказав Нік. — Ми назбираємо чорниць і повернемось назад до куреня.

Але Нік намагався обміркувати ситуацію і придумати якийсь вихід. Не треба тільки панікувати. Нічого не змінилось. Все так, як було тоді, коли він вирішив прийти сюди і почекати, доки все минеться. Евансів хлопець міг вистежити його тут ще раніше. Але це було малоймовірно. Він міг вистежити його лише один раз, коли він звернув сюди з дороги повз ферму Ходжесів, але це було сумнівно. У струмку ніхто не рибалив. Він був у цьому переконаний. Але ж Евансів хлопець не захоплювався рибальством.

— У цього виродка одне-єдине захоплення: як би вистежити мене, — сказав він.

— Я знаю, Нікі.

— Він уже тричі накликав на нас біду.

— Я знаю, Нікі. Але ти не вбивай його.

«Ось чому вона пішла зі мною, — подумав Нік. — Ось чому вона тут. Я не можу зробити цього, доки вона зі мною».

— Я знаю, що не повинен вбивати його, — сказав він. — Ми нічого не можемо зараз зробити. Облишмо це.

— Облишмо, доки ти не вбиватимеш його, — сказала сестра. — З усього можна виплутатись, і все минеться рано чи пізно.

— Вертаймось до куреня, — сказав Нік.

— Без чорниць?

— Ми назбираємо їх іншим разом.

— Ти занепокоївся, Нікі?

— Так. Вибач мені.

— Але що ми виграємо від того, як повернемося зараз назад?

— Швидше знатимемо.

— А чи не можна все-таки сходити туди, куди ми зібралися?

— Сходимо потім. Я не боюся, Мізинчику. І ти не бійся. Але я занепокоєний.

Нік рушив навпростець понад узліссям, і вони пішли в затінку. Тепер вони підійдуть до табору згори.

До табору вони наблизились дуже обережно. Нік ішов попереду з рушницею. Ніяких ознак, що в таборі хтось побував.

— Залишайся тут, — сказав Нік сестрі. — Я піду роздивлюсь довкола. — Він залишив свій мішок з куріпками й цеберки для чорниць і подався проти течії струмка. Як тільки Нік зник з поля зору сестри, він замінив дробові набой на кульові. «Я не вбиватиму його, — подумав він, — хоч це було б цілком справедливо». Він старанно оглянув довколишню місцевість. Ніде не було ніяких слідів. Тоді він повернувся до струмка, а звідти до табору.

— Вибач, що я так непокоюся, Мізинчику, — сказав він. — Ми можемо зготувати собі гарну вечерю, і зовсім не думати про те, що багаття буде видно здалеку вночі.

— Я теж стривожилася, — сказала вона.

— А ти заспокойся. Все гаразд, нічого не змінилося.

— Але ми повернулися через нього назад, навіть не назбиравши чорниць. А його тут і близько не було.

— Я знаю. Але його тут таки немає. Можливо, він взагалі ніколи не був на цьому струмку. Можливо, ми його ніколи й не побачимо.

— Він налякав мене, Нікі, більше, ніж коли б був тут.

— Я знаю. Але яка користь від того, що людина боїться.

— Що ж ми будемо робити?

— Давай зачекаємо до вечора, а тоді вже почнемо куховарити.

— А чому ти так вирішив?

— Він не дістанеться сюди вночі. Він не зможе пройти через болото потемки. Нам нічого боятися, що він з'явиться тут рано-вранці чи пізно ввечері. Будьмо, як ті олені, що вдень вилежуються в схованці й виходять тільки в безпечний час.

— А може, він ніколи й не прийде сюди?

— Може, й так.

— Але мені можна залишатися з тобою весь час, правда?

— Боюсь, що доведеться відіслати тебе додому.

— Не треба, прошу тебе, Нікі. Хто ж тоді втримає тебе, коли ти схочеш убити його?

— Слухай, Мізинчику, припини ці розмови про вбивство, я ж тобі й слова не сказав, що збираюся когось убити. Ні про яке вбивство не може бути й мови.

— Це правда?

— Правда.

— Я така рада.

— Нема чого радіти. Про це навіть мови не було.

— Гаразд. Я ніколи не думала й не говорила про це.

— Я також.

— Звичайно, ти також ні.

— Я ніколи й не думав про таке.

«Авжеж,— подумав він.— Ти ніколи й не думав про таке. Тільки цілий день і цілу ніч. Але не можна думати про це, коли ти поруч з нею, бо вона вгадує твої думки. Адже вона твоя сестра, і ви любите одне одного».

— Ти голодна, Мізинчику?

— Не дуже.

— З'їж твердого шоколаду, а я тим часом принесу свіжої води із струмка.

— Мені зараз зовсім нічого не хочеться.

Вони дивилися й бачили, як великі білі хмари, гнані ранковим бризом, впливали з-за блакитних пагорбів по той бік болота. Небо було високе, чисте, блакитне, і хмари підіймалися білі, відривалися від пагорбів і сунули у високості; бриз посвіжішав, і тіні хмар попливли над болотом і через схил. Дерев'я захиталися від вітру, і на Ніка із сестрою, які лежали в затінку, війнуло прохолодою. Вода із струмка була холодною й свіжою у бляшаному цеберку, і шоколад був не зовсім гіркий, але твердий і хрумкий.

— Вода така приємна, як у тому джерелі, біля якого ми вперше побачили їх,— сказала дівчина.— А після шоколаду вона здається навіть смачнішою.

— Ми можемо щось зготувати, якщо ти голодна.

— Я не голодна, якщо ти не голодний.

— Я завжди голодний. Я зробив дурницю, що не пішов далі й не назбирав чорниць.

— Ні. Ти хотів перевірити, чи вони, бува, не дісталися сюди.

— Слухай, Мізинчику. Я знаю місце по той бік драговини, через яку ми проходили, де можна назбирати чорниць. Я поховаю все, і ми зможемо піти туди лісом. Там назбираємо пару відерець, щоб нам стало чорниць ще й на завтра. Це буде непогана прогулянка.

— Гаразд. Але мені й так добре.

— Ти не голодна?

— Ні. Зовсім не голодна після шоколаду. Я б охоче залишилася тут і почитала. Ми з тобою гарно прогулялися, коли ходили на полювання.

— Гаразд, — сказав Нік. — А може, ти все-таки відчуваєш утому після вчорашнього дня?

— Трохи, мабуть, відчуваю.

— Тоді ми спокійно відпочинемо. Я почитаю «Буремний перевал».

— Вона не занадто доросла?

— Ні.

— Ти почитаєш мені?

— Звичайно.

*З англійської переклали
Людмила ГОНЧАР та Юрій ПОКАЛЬЧУК*

ПЕРЕЇЗД ЧЕРЕЗ МІССІСІПІ

Поїзд до Канзас-сіті зупинився біля роз'їзду на східному березі, і Нік визирнув на дорогу, що була на півфута вкрита пилюкою. Окові тут більше ні за що було зачепитися, окрім цієї дороги та ще кількох сірих від пилюки дерев. Погойдуючись на ресорах, по колії проїхав фургон; кучер хитався на сидінні, попустивши віжки, що вільно лежали на спинах коней.

Нік подивився на фургон і спробував здогадатись, куди він їде, чи цей кучер живе біля Міссісіпі й чи він коли-небудь рибалив. За хвилину фургон зник з очей, і Нік подумав про чемпіонат світу з бейсбола, що відбувався зараз у Нью-Йорку. Він згадав кругову пробіжку Хеппі Фелша в першій грі, яку він бачив в Уайт-Сокс-парку. Слім Солі розмахувався так, що його коліна майже торкалися землі, й біла цятка м'яча летіла до зеленого паркана за центральним полем, Фелш, нахиливши голову, мчав до білого квадрата в першій базі, а потім — задоволене ревіння глядачів, коли м'яч влучив у клубок болільників, що зчинили бійку на відкритих трибунах.

Коли поїзд рушив і запилені дерева й коричнева дорога попливли назад, у вагоні, похитуючись у проході між сидіннями, з'явився продавець журналів.

— Що там на чемпіонаті? — запитав його Нік.

— Уайт-Сокс виграв фінальну гру, — відповів той, просуваючись поміж сидіннями перевальцем, наче моряк. Його відповідь викликала в Ніка задоволення. Уайт-Сокс побив їх! Це було приємне відчуття. Нік розгорнув «Сатердей Івнінг Пост» і почав читати, мимохідь позираючи у вікно, щоб пересвідчитись, чи не зблиснула вже попереду Міссісіпі. «Переїзд через Міссісіпі має бути великою подією», — думав він, і йому не хотілося втрачати жодної хвилини.

Краєвид, здавалось, пропливав повз вікна вагона: телеграфні стовпи, поодинокі будинки, рівні коричневі поля. Нік чекав, що берег Міссісіпі буде крутий, але зрештою після нескінченно довгої болотистої рівнини побачив крізь вікно, як паровоз їхнього поїзда виїжджає на довгий міст через широкий, каламутно-коричневий водяний обшир. На тім боці виднілися голі кручі, але тут берег був низький, мулистий. Здавалось, ріка суне суцільною масою, не тече, а суне, наче рухоме суцільне озеро, трохи вируючи там, де виступали опори мосту. Марк Твен, Гек Фінн, Том Сойер і Ла Саль — ці імена одне за одним зринали в голові Ніка, коли він дивився на каламутно-коричневий обшир води. «Все одно я побачив Міссісіпі», — подумав він і відчув себе щасливим.

З англійської переклав
Юрій ПОКАЛЬЧУК

ОСТАННЯ НІЧ У МОРІ

Блукаючи в темряві палубою, Нік проминув ряд шезлонгів, у яких влаштувались офіцери-поляки. Хтось награвав на мандоліні. Леон Хорцянович сидів, простягнувши ноги.

— Гей, Ніку, — мовив він, — куди йдеш?

— Нікуди. Просто гуляю.

— Сідай з нами. Тут є місце.

Нік вмовстився у вільний шезлонг і задивився на тих, що гуляли при світлі моря. Стояла тепла червнева ніч. Нік випроставсь у шезлонзі.

— Завтра прибуваємо, — сказав Леон. — Я чув про це від радиста.

— А я від перукаря, — відказав Нік.

Леон розсміявся і заговорив по-польськи до чоловіка в сусідньому шезлонзі. Той нахилився вперед і посміхнувся Нікові.

— Він не розмовляє по-англійськи, — мовив Леон. — Каже, що чув про це від Гебі.

— А де Гебі?

— Нагорі в шлюпці з кимось.

— А Галинський?

— Можливо, з Гебі.

— Ні, — сказав Нік. — Вона казала, що не терпить його.

Гебі була єдиною дівчиною на судні. В неї було біляве волосся, що спадало на плечі, гарна фігура, дзвінкий голос, і про неї ходили різні чутки. Тітка, яка супроводила її до батьків у Париж, не виходила з каюти від самого початку плавання. Батько Гебі мав якесь відношення до французького флоту, і вона завжди обідала за столом капітана.

— Чому їй не подобається Галинський? — спитав Леон.

— Вона казала, що він схожий на кашалота.

Леон знову розсміявся.

— Ходім розшукаємо його й розкажемо про це.

Вони підвелися й попрямували до поручнів. Вгорі над ними висіли шлюпки, готові до спуску на воду. Судно зробило крен, палуба похилилась і шлюпки широко розгойдувались. Вода внизу тихо пінилась і засмоктувала величезні плями водоростей, що блискотіли фосфоричним світлом.

— Йдемо з пристойною швидкістю, — сказав Нік, дивлячись на воду.

— Ми зараз у Біскайській затоці, — відказав Леон. — Завтра, напевне, побачимо землю.

Вони обійшли всю палубу, знову спустились на корму і задивились на фосфоричний струмінь, що вивертався позаду, наче зораний ґрунт під плугом. Над ними була гарматна платформа, де походили два матроси, й контури гармати чорніли в мерехтливому морському сяєві.

— Ідемо зигзагами, — Леон уважно дивився на воду.

— Цілу добу.

— Кажуть, що ці судна перевозять німецьку пошту, і тому їх ніколи не топлять.

— Можливо, — мовив Нік. — Але мені щось не віриться.

— Мені теж. Проте думка непогана. Ходімо шукати Галинського.

Вони застали Галинського в його каюті за пляшкою коньяку. Він пив із вищербленого кухля.

— Привіт, Антоне.

— Привіт, Ніку. Леоне, випий зі мною.

— Ніку, скажи ти йому.

— Слухай, Антоне. Одна вродлива леді попросила нас дещо тобі переказати.

— Знаю я вашу вродливу леді. Візьміть її і почепіть зверху на димарі.

Лежачи на спині, він задер ноги й штовхнув пружинний матрац горішньої койки.

— Карпер! — загукав він. — Агов, Карпер! Уставай і випий зі мною.

З горішньої койки схилилось обличчя. Воно було кругле і в окулярах зі сталевою оправою.

— Не проси мене випити, коли я й так п'яний.

— Злазь додолу і випий! — загорлав Галинський.

— Ні, — долинуло зверху. — Подай мені коньяку сюди.

Обличчя знову сховалося.

— Карпер п'яний вже два тижні, — сказав Галинський.

— Я перепрошую, — долинув голос із горішньої койки. — Це твердження безпідставне, бо ми з тобою познайомились тільки десять днів тому.

— Хіба ти не був п'яний ці два тижні, Карпер? — запитав Нік.

— Звичайно, був, — відказав Карпер згори. — Однак Галинський не має права говорити про це.

Галинський знову штовхнув матрац ногою.

— Забираю свої слова назад, — сказав він. — Я думаю, що ти не п'яний.

— Не сміши людей, — пробурмотів Карпер.

— Що ти робиш, Антоне? — запитав Леон.

— Думаю про свою дівчину з Ніагара-Фолз.

— Гайда, Ніку, — мовив Леон. — Ходімо від цього кашалота.

— Вона вам сказала, що я схожий на кашалота? — запитав Галинський. — Вона обізвала мене кашалотом. Знаєте, що я сказав їй по-французьки? «Мадмуазель Гебі, у вас немає нічого, що могло б мене зацікавити». Випий, Ніку.

Він простягнув йому пляшку з коньяком, і Нік трохи ковтнув.

— А ти, Леоне?

— Не хочу. Ходімо, Ніку.

— Я заступаю на вахту опівночі, — сказав Галинський.

— Гляди не напийся, — промовив Нік.

— Я ніколи не напивався.

Карпер нагорі щось буркнув.

— Що ти сказав, Карпер?

— Я благав господа покарати його.

— Я ні-іколи не напивався,— повторив Галинський і розлив півкухля коньяку.

— Покарай його, господи,— мовив Карпер.— Покарай.

— Я ні-іколи не напивався. Я ні-іколи не спав з жінкою.

— Благаю тебе, господи. Зроби праве діло. Покарай його.

— Ходімо звідси, Ніку.

Галинський подав Нікові пляшку. Той ковтнув і вийшов слідом за високим поляком.

За дверима вони чули, як Галинський кричав: «Я ні-іколи не напивався. Я ні-іколи не спав з жінкою. Я ні-іколи не брехав».

— Покарай його,— долинув тонкий Карперів голос.— Не пробачай йому цього, господи. Покарай його.

— Славні хлопці,— сказав Нік.

— Що це за Карпер? Звідки він?

— Він два роки пролежав у лікарні. Перед тим його вигнали з коледжу, а тепер повертається додому.

— Він забагато п'є.

— Карпер не дуже щасливий.

— Давай візьмемо пляшку вина й підемо спати в шлюпку.

— Давай.

Вони зупинились коло бару, й Нік купив червоного вина. Леон чекав біля стойки, височенний в своїй французькій формі. В барі була в розпалі гра в покер. Нік залюбки приєднався б, якби це не був останній вечір. Грали всі. Ілюмінатори щільно попричиняли, і в барі було задушливо від цигаркового диму. Нік зиркнув на Леона.

— Хочеш зіграти?

— Ні. Давай вип'ємо вина й поговоримо.

— Тоді треба взяти дві пляшки.

Вони вийшли з душного приміщення на палубу, несучи кожен по пляшці. Піднятися в одну з шлюпок не вимагало великих зусиль, хоча Нікові було страшно дивитися вниз на воду, коли він вибрався на шлюпбалку. Вони зручно вмостились усередині човна на рятувних поясах, відкинувшись на сидіння. Почувались між морем і небом. Це не те, що тепліпатись на великому судні.

— Добре тут,— мовив Нік.

— Я щонаочі сплю в одній із цих шлюпок.

— Я боюся, що почну ходити уві сні,— сказав Нік, відкорковуючи пляшку,— і тому ночую на палубі.— Він простягнув пляшку Леонові.

— Залиш цю собі, а мені відкоркуй другу,— промовив поляк.

— Бери цю,— відповів Нік. Він відкоркував другу пляшку і в темряві цокнувся з Леоном. Вони випили.

— У Франції можна буде дістати кращого вина,— сказав Леон.

— Я не буду в Франції.

— Я й забув. Шкода, що ми не служитимемо разом.

— З мене була б невелика користь,— мовив Нік. Він подивився униз на темну воду за бортом. Йому було лячно спускатись із шлюпбалок.— А от чи боявся б я? — сказав він.

— Ні,— відповів Леон.— Не думаю.

— Було б цікаво побачити літаки і все інше.

— Так,— промовив Леон.— Я збираюсь літати, як тільки зможу перейти в авіацію.

— Я б ніколи не зміг літати.

— Чому?

— Не знаю.

— Тобі не треба думати про страх.

— Я не думаю. Справді не думаю. Ніколи не думав. Просто я відчував себе трохи ніяково, коли ми оце з тобою залазили в шлюпку. Леон лежав на боці, тримаючи пляшку прямо над головою.

— Нам не треба думати про страх,— сказав він.— Ми не з таких.

— Карпер боїться,— мовив Нік.

— Так. Галинський казав мені.

— Через те його й відіслали назад. Ось чому він весь час п'є.

— Він не такий, як ми,— сказав Леон.— Послухай, Ніку. В тобі і в мені — в нас щось є.

— Я знаю. Я відчуваю це. Інших можуть убити, а мене ні. Я знаю це напевно.

— От-от. Саме це в нас і сидить.

— Я хотів служити в канадських військах, але мені відмовили.

— Знаю. Ти казав мені про це.

Обидва випили. Нік відкинувся на сидіння й спостерігав, як проти неба з димаря підіймається хмарка диму. Небо починало ясніти. Мабуть, скоро зійде місяць.

— В тебе є дівчина, Леоне?

— Ні.

— Зовсім немає?

— Зовсім.

— А в мене є,— сказав Нік.

— Ти живеш із нею?

— Ми заручені.

— Я ніколи не спав з дівчиною.

— Мені траплялося з повіями.

Леон ковтнув вина. Пляшка, яку він тримав, чорніла на тлі неба.

— Я не про це. Мені теж так траплялося. Це мені не до вподоби. Я маю на увазі цілу ніч спати з дівчиною, яку любиш.

— Моя дівчина спала б зі мною цілу ніч.

— Звісно, якщо вона тебе любить.

— Ми збираємось одружитись.

*З англійської переклала
Людмила ГОНЧАР*

ЛЮДИ ВЛІТКУ

Коли спускатися з містечка Гортонс-Бей по гравієвій дорозі до озера, то десь посередині шляху буде джерело. Вода витікає з глиняної труби обік дороги, вихлюпується через вищерблений край труби й стікає заростями м'яти в болото. У темряві Нік опустил руку в джерело, але довго не зміг утримати її там — вода була дуже холодна. Він відчував, як б'ють об його пальці фонтанчики піску, підіймаючись із дна джерела. «Я б занурився сюди весь, якби міг,— подумав Нік.— Це напевне привело б мене до тям». Він витяг руку з джерела й сів на краю дороги. Стояла задушлива ніч.

Низу, над водою, білів на палях будинок Біна. Нікові не хотілося спускатися на причал. Усі купалися там, унизу. Йому не хотілося, щоб Одгар і Кейт були поруч. Він бачив автомобіль на дорозі біля складу. Одгар і Кейт були там, унизу. Одгар, чії очі ставали як у смаженої риби, коли він дивився на Кейт. Невже Одгар нічого не розуміє? Кейт ніколи не одружиться з ним. Вона ніколи не одружиться з кимось, хто не був з нею близький. А якби хтось спробував наблизитися до неї, вона вся згорнулася б у тугий клубочок і вислизнула. Він єдиний може змусити її скоритися йому. Замість того, щоб згорнутися в тугий клубочок і вислизнути, вона м'яко розкриється, розслабиться, стане податливою під його руками. Одгар думає, що це може робити з нею тільки кохання. Очі його наче більмами вкриті, а повіки червоні. Їй було неприємно, коли він торкався її. Певно, через очі. Потім Одгар захоче, щоб вони були такими ж друзями, як і до цього. Гратися в піску. Ліпити з глини фігурки. Виїжджати спільно човном на цілий день. Кейт у своєму купальнику. А Одгар дивитиметься на неї.

Одгарові тридцять два роки, і йому двічі робили операцію — у нього розширення вен. Він негарний собою, а проте його обличчя всім подобається. Одгарові ніяк не щастить домогтися близькості, і він страшенно мучиться. З кожним літом дужче. На нього жалко дивитись. Одгар хлопець страшенно добрий. До Ніка він ставився краще, ніж будь-хто інший. А Нік міг би домогтися, якби хотів. «Одгар убив би себе,— подумав Нік,— коли б дізнався про це. Хотів би я бачити, як він уб'є себе». Він не міг думати про Одгарову смерть. Сам він ніколи не зробив би цього. Люди, однак, це роблять. Близькість буває не тільки від кохання. Одгар думає, що вона породжується тільки коханням. Одгар таки щиро кохає її. Насправді близькість стає можлива тоді, коли потяг виникає, коли відчуваєш потяг до тіла, коли хочеш сподобатися своїм тілом, коли вмієш переконати і не боїшся ризикнути, і не відчуваєш страху, і впевнений у взаємності, і коли жоден з вас нічого не вимагає, і коли відчуваєш ніжність і потяг, і коли твориш потяг і щастя, і коли жартуєш і вмієш розвіяти страх. І вмієш потім усе залагодити. Це не було кохання. Кохання лякає. Він, Ніколас Адамс, може домогтися того, чого йому хочеться, бо в ньому щось є. Може, цього не стане надовго. Може, він утратить це. Йому хотілося, щоб він міг це передати Одгарові чи принаймні сказати йому про це. Ніколи не можна нікому ні про що розказувати. Особливо Одгарові. Ні, не тільки Одгарові. Будь-кому, будь-де. Це завжди було його найбільшою вадою — базікання. Він забагато чого вибовкував. Однак треба ж якось допомогти тим студентам Принстона, Єля та Гарварда, які досі не знають жінки. Чому немає жодного такого в державних університетах? Може, через змішане навчання. Вони зустрічають дівчат якраз на виданні, і дівчата допомагають їм, а потім вони одружуються з цими дівчатами. Що буде з такими, як Одгар і Гарві, і Майк, і всі інші? Він не знає. Він ще не прожив достатньо довго, щоб знати це. Вони найкращі люди в світі. Що станеться з ними? Звідки, до дідька, він може знати? Хіба може він писати так, як Гарді і Гамсун, коли знає справжнє життя лише десять років? Не може. Треба чекати, аж поки йому мине п'ятдесят.

Нік став потемки на коліна й напився з джерела. Він почувався чудово. Він знає, що згодом стане великим письменником. Він багато чого знає, але все те не може збити його з пантелику. Ніхто не може зби-

ти його з пантику. Але він ще багато чого не знає. Це прийде до нього згодом. Він цього певен. Вода була холодна, і йому запекло в очах. Він, мабуть, ковтнув її надто багато. Як морозива. Так буває, коли п'єш, зануривши носа. Краще він піде поплаває. Думати недобре. Як почнеш думати, то думкам і кінця не буде. Він пішов униз дорогою повз автомобіль і великий склад, що стояв ліворуч і де вантажили яблука й картоплю, насипаючи їх у човни, повз пофарбований у біле будинок, де вони часом танцювали при світлі ліхтаря на підлозі з грубих дощок, і далі до причалу, біля якого вони купалися.

Всі вони плавали біля причалу. Коли Нік ішов по грубих дошках настилу високо над водою, він відчував, як двічі гойднувся довгий трамплін, щось плюснуло й вода захлюпала внизу серед стояків. «Це, напевне, Гі»,— подумав Нік. Кейт виринула з води, наче тюлень, і підтяглася на драбинку.

— Це Вімідж! — повідомила вона решту. — Давай, Вімідже, тут чудово!

— Привіт, Вімідже,— сказав Одгар.— Хлопче, це розкіш!

— Де Вімідж? — запитав Гі, який плив далі у темряві.

— А що, той Вімідж не вміє плавати? — Голос Білла розлігся над водою басовито й лунко.

Нікові було гарно. Приємно, коли тебе гукають, як оце зараз. Він скинув свої брезентові туфлі, стяг через голову сорочку і зняв штани. Його босі ноги відчули пісок на дерев'яному настилі причалу. Він швидко побіг по дошках трампліну, що вгиналися під його вагою, пальці ніг відштовхнулися від краю дошки, і наступної миті він був уже в воді, йшов плавно вниз, навіть не усвідомлюючи, що вже пірнув. Стрибаючи, він глибоко вдихнув повітря і тепер плив далі й далі під водою, прогнувши спину й непоручно випроставши ноги. За хвилину він вигулькнув на поверхню, полежає на воді долілиць. Потім перевернувся на спину й розплющив очі. Йому більше подобалось пірнати й бути під водою, ніж плавати.

— Ну як, Вімідже? — запитав Гі, який виявився позад нього.

— Вода тепла, наче сун,— сказав Нік.

Він зробив глибокий вдих, обхопив руками коліна, підтяг їх до підборіддя й повільно пірнув у глибину. Вгорі вода була тепла, але він швидко дістався холоднішої, а тоді й зовсім холодної біля дна. Дно було мергельне, і він з огидою торкнувся його пальцями ніг, потім сильно відштовхнувся від нього, щоб виринути на поверхню. Було дивно виринати з-під води у темряву. Нік відпочивав на воді, ліниво хлюпаючись, задоволений. Одгар і Кейт розмовляли на причалі.

— Ти колись плавав у морі, коли воно фосфорує, Карле?

— Ні.— Голос Одгара звучав неприродно, коли він розмовляв з Кейт.

«Ми могли б натерти свої тіла фосфором з сірників,— подумав Нік, глибоко вдихнув повітря, підтягнув коліна до підборіддя й, напруживши м'язи, пірнув цього разу не заплющуючи очей. Він занурювався обережно, спочатку боком, а потім головою. Але так було погано. Він нічого не бачив під водою в темряві. Краще було першого разу, коли він пірнав із заплющеними очима. Дивна реакція. А втім, людина не завжди реагує правильно. Цього разу він не досягнув дна, випростався і поплив прямо й угору в прохолодній воді, тримаючись нижче теплому шару близько поверхні. Дивно, як багато задоволення від плавання під водою і як мало справжнього задоволення у звичайному плаванні. Йому подо-

балоса ще плавати в океані. Передусім тому, що там легше плавати. Але там є ще й смак морської води, й відчуваєш спрагу. Прісна вода краща. Ось як зараз, у задущливу ніч. Він виринув на поверхню якраз під настилом причалу й виліз на драбинку.

— О, пірни ще раз, Вімідже, прошу тебе,— сказала Кейт.— Пірни гарненько.

Вони сиділи з Одгаром на причалі, прихилившись спинами до великих стояків.

— Пірни безшумно, Вімідже,— сказав Одгар.

— Гаразд.

Нік, з якого капала вода, пішов до трампліна, пригадуючи, як треба стрибати звідти. Одгар і Кейт стежили за його постаттю, що чорніла у темряві. Він став на краю дошки, почекав, поки дошка перестала хитатися, й пірнув так, як навчився, спостерігаючи за морською видрою. У воді, коли він уже плив до поверхні, Нік подумав: «От якби Кейт була зі мною тут, углибині». Він вигулькнув на поверхню, відчуваючи воду в себе в очах і вухах. Напевно він мимохіть зробив спробу вдихнути повітря.

— Досконалий стрибок! Цілком досконалий! — гукнула з причалу Кейт.

Нік виліз на драбинку.

— А де хлопці? — запитав він.

— Вони поплили аж у затоку,— сказав Одгар.

Нік ліг на причалі біля Кейт і Одгара. Йому було чути, як Гі та Білл плавають там десь у темряві.

— Ти чудово пірнаєш, Вімідже,— сказала Кейт, торкаючись його спини ногою.

Нік весь напружився від цього дотику.

— Ні, — сказав він.

— Ти — диво, Вімідже, — сказав Одгар.

— Зовсім ні,— сказав Нік. Він думав. Думав про те, що коли взагалі можливо бути з жінкою під водою, то він міг би затримати дихання на три хвилини, на піщаному дні, вони могли б впливати на поверхню разом, вдихнути повітря й піти знову на дно; пірнати легко, коли знаєш як. Одного разу, заклавшись, він випив пляшку молока, облупив і з'їв під водою банан, однак довелося б узяти з собою на дно тягар, який би утримував його; якби на дні було кільце або ще що-небудь, щоб зачепитися рукою, то можна було б. От було б здорово, але дівчина не витримає, вона наковтається води, Кейт захлинулася б, Кейт погано плаває під водою, от якби дівчина була добрим підводним плавцем, можливо колись попадеться така дівчина, швидше — ніколи, бо ніхто не вміє пірнати, як він. Звичайні плавці, чорт забирай, та вони просто слиньки, крім нього, ніхто не знається на підводному плаванні, у Івенстоні йому довелося бачити хлопця, що міг затримати дихання на шість хвилин, але той хлопець був несповна розуму. Він хотів би бути рибою, а втім не хотів би. Він засміявся.

— Чого ти смієшся, Вімідже? — запитав Одгар; голос його звучав хрипко, як завжди, коли поряд була Кейт.

— Я хотів би бути рибою,— сказав Нік.

— Гарний жарт, — сказав Одгар.

— Авжеж,— сказав Нік.

— Не будь віслиюком, Вімідже,— сказала Кейт.

— Ти хотіла б бути рибою, Батстейн? — спитав Нік. Він лежав на дошках і дивився в протилежний бік.

— Ні,— сказала Кейт.— Не цієї ночі.

Нік міцно притиснувся спиною до її ноги.

— Яким би звіром ти хотів бути, Одгаре? — спитав Нік.

— Дж. П. Морганом,— сказав Одгар.

— Ти милий, Одгаре,— сказала Кейт.

Нік відчув, як Одгар засяв.

— Я б хотіла бути Віміджем,— сказала Кейт.

— Ти завжди можеш стати місіс Вімідж,— сказав Одгар.

— Не буде ніякої місіс Вімідж,— сказав Нік. Він напружив м'язи спини. Кейт умостила обидві ноги у нього на спині так, ніби спочивала перед вогнищем, поклавши ноги на колоду.

— Не будь таким упевненим,— сказав Одгар.

— Я страшенно впевнений,— сказав Нік.— Я збираюся одружитися з русалкою.

— Вона буде місіс Вімідж,— сказала Кейт.

— Ні, не буде,— сказав Нік.— Я не дозволю їй.

— Як же ти їй це заборониш?

— Знаю як. Хай лишень спробує.

— Русалки не виходять заміж,— сказала Кейт.

— Тебе покарають, як порушника закону Манна,— сказав Одгар.

— Ми житимемо за межами територіальних вод,— сказав Нік.— Їжу нам приноситьимуть контрабандисти. Ти можеш надягти плавки і прийти відвідати нас, Одгаре. Бери з собою і Батстейн, якщо вона хоче. Ми будемо приймати щочетверга пополюдні.

— Що ми робитимемо завтра? — спитав Одгар, його голос знову зазвучав хрипко, нагадуючи, що він поряд із Кейт.

— Ой, давайте не будемо говорити про завтра, хай йому чорт,— сказав Нік.— Порозмовляємо про мою русалку.

— Ми вже скінчили про твою русалку.

— Гаразд,— погодився Нік.— Ви з Одгаром розмовляйте собі, а я буду думати про неї.

— Ти аморальна людина, Вімідже. Страшенно аморальна людина.

— Зовсім ні. Я просто чесна людина.— І, полежавши трохи з заплющеними очима, він додав: — Не заважайте мені. Я думаю про неї.

Він лежав і думав про свою русалку, в той час як п'яти Кейт впиралися йому в спину.

Одгар і Кейт розмовляли, але він не чув їх. Він лежав, переставши думати й почувався щасливим.

Білл і Гі вийшли з води на берег, пішли до автомобіля і, давши задній хід, підвели його до причалу. Нік устав і одягся. Білл і Гі сиділи спереду, втомлені тривалим плаванням. Нік вмовився позаду разом з Кейт і Одгаром. Вони відкинулися на спинку сидіння. За кермом був Білл. Машина з ревінням виїхала на гору і повернула на шосе. Попереду Нік бачив світло інших автомобілів, світло часом зникало, потім знову спалахувало, коли вони виїздили на гору, блимало, наближаючись, і, коли машини розминалися, тьмяніло позаду. Дорога простяглася високо понад берегом озера. Великі машини з Шарлевуа, в яких позаду своїх шоферів сиділи багаті слиньки, мчали їм назустріч і поминали їх, заступаючи дорогу і не пригашуючи своїх фар. Вони пролітали, як поїзди. Білл увімкнув рухому фару, спрямувавши світло на автомобілі, що стояли обіч дороги попід деревами, і тривожачи пари,

які вмоглися на сидіннях. Жодна машина не обігнала Білла, хоч деякий час світло рухомої фари вигравало на їхніх потилицях, але зрештою Білл одірвався від переслідувача. Та ось Білл зменшив швидкість, потім різко звернув на піщану дорогу, що вела через сад до будинку ферми. Автомобіль поволі їхав садом. Кейт притулила губи до Нікового вуха.

— Через годину, Вімідже,— сказала вона. Нік міцно притис своє стегно до її стегна. Автомобіль виїхав на горб, що височів над садом, об'їхав його і зупинився перед будинком.

— Тітонька спить. Ми повинні поводитися якомога тихіше,— сказала Кейт.

— На добраніч вам,— прошепотів Білл. — Ми заїдемо за вами вранці.

— На добраніч, Сміте,— прошепотів Гі. — На добраніч, Батстейн.

— На добраніч, Гі,— сказала Кейт.

Одґар стояв біля будинку.

— На добраніч вам,— сказав Нік. — До завтра, Морген.

— Добраніч, Вімідже,— сказав Одґар з ганку.

Нік і Гі почали спускатись дорогою в сад. Нік зіп'явся навшпиньки й зірвав яблуко. Воно було ще зелене, але він надкусив його, висмоктав кислий сік і виплюнув м'якуш.

— Ви з Птахом плавали сьогодні далеко, Гі,— сказав він.

— Не так уже й далеко, Вімідже,— сказав Гі.

Вони вийшли з саду повз поштову скриньку і попростували по шосе. У видолинку, де дорога перетинала струмок, завис холодний туман. Нік зупинився на мосту.

— Ходімо, Вімідже,— сказав Гі.

— Гаразд,— погодився Нік.

Вони пішли нагору; дорога звертала в гайок, серед якого стояла церква. В будинках, повз які вони проходили, не світилося жодного вікна. Гортонс-Бей спав. Жоден автомобіль не проїхав дорогою.

— Мені ще не хочеться в хату,— сказав Нік.

— Може, пройдемося разом?

— Ні, Гі, не турбуйся.

— Гаразд.

— Я проведу тебе до котеджу,— сказав Нік. Вони відстебнули сітку на дверях і зайшли до кухні. Нік відчинив холодильник і зазирнув туди.

— Їсти хочеш, Гі? — спитав він.

— Хочу шматок пирога,— сказав Гі.

— Я теж,— сказав Нік. Він узяв шматок смаженої курятини і два шматки пирога з вишнями і загорнув їх у проолієний папір, що лежав на холодильнику. — Візьми це з собою,— сказав він.

Гі запив свій шматок пирога водою, зачерпнувши її ковшем з відра.

— Якщо хочеш щось почитати, Гі, візьми у мене в кімнаті,— сказав Нік.

Гі дивився на пакунок, який загортав Нік.

— Не роби дурниць, Вімідже! — сказав він.

— Все буде гаразд, Гі.

— Хай буде гаразд. Тільки не роби дурниць,— повторив Гі. Він відхилив сітку на дверях і попрямував по траві до котеджу. Нік вимкнув світло і вийшов, застебнувши сітку. Він тримав у руці пакунок, пе-

рейшов мокрою травною, переліз паркан і пішов дорогою через місто під великими в'язами, повз останній ряд поштових скриньок на перехресті і далі по шосе до Шарлевуа. За струмком він перетнув поле, обійшов паркан саду, прямуючи до краю просіки, переліз через залізну огорожу довкола лісової ділянки. Посередині ділянки росли три високі ялиці. Під ногами було м'яко від соснових голок, що встеляли землю, і тут зовсім не було роси. Ділянку ніколи не проріджували, і земля була суха й тепла, без підліску. Нік поклав пакунок під однією з ялиць і ліг очікуючи. Він побачив Кейт, що йшла в темряві між деревами, але навіть не ворухнувся. Вона не бачила його і мить стояла, тримаючи перед себе дві ковдри. В темряві здавалося, що у неї величезний живіт,— куди більший, ніж у вагітної жінки. Нік був шокований. Потім йому стало смішно.

— Привіт, Батстейн,— сказав він.

Вона впустила ковдри.

— Ой, Вімідже! Навіщо ти так лякаєш мене. Я думала, що ти не прийшов.

— Люба Батстейн,— сказав Нік. Він притис її до себе, відчуваючи її тіло біля свого, усе її солодке тіло біля свого. Вона ще міцніше пригорнулася до нього.

— Я так люблю тебе, Вімідже.

— Люба моя Батстейн,— сказав Нік.

Вони розстелили ковдри, Кейт розгладила їх.

— Знаєш, мені ледве вдалося винести ковдри,— сказала Кейт.

— Знаю,— сказав Нік.— Нумо роздягнемось.

— Ой, Вімідже.

— Так приємніше.

Вони роздяглися, сівши на ковдри. Ніка трохи збентежило те, що вони сидять роздягнені.

— Я тобі подобаюсь так, Вімідже?

— Авжеж. Давай укриємось,— сказав Нік. Вони лежали під грубими ковдрами. Він був гарячий, а вона прохолодна. Все було гаразд.

— Все гаразд?

Замість відповіді Кейт притислася до нього всім тілом.

— Тобі приємно?

— Ой, Вімідже. Я так хотіла до тебе! Мені ти так потрібний!

Вони лежали поруч під ковдрами. Голова Віміджа схилилася нижче, він провів носом по шиї Кейт і далі поміж її грудьми. Ніби по клавішах фортепіано.

— Ти пахнеш прохолодою,— сказав він і ніжно торкнувся її маленької груді. Вона ожила між його губів. Він відчув, як все бажання повертається знову, і, просунувши руку знизу, перевернув Кейт. Кейт міцно притиснулася до нього.

— Добре тобі так? — спитав він.

— Як гарно! Як гарно! Я люблю тебе! Я люблю тебе, Вімідже!

— Ось воно,— сказав Нік.

Він раптом відчув, що під його голим тілом груба ковдра.

— Я була поганою, Вімідже? — спитала Кейт.

— Ні, ти була хорошою,— сказав Нік. Його мозок працював дуже чітко і тверезо. Усе він бачив дуже гостро і ясно. — Я голодний, — сказав він.

— Я б хотіла, щоб ми спали тут цілу ніч.— Кейт згорнулася клубочком біля нього.

— Це було б прекрасно,— сказав Нік.— Але не можна. Ти повинна повернутись у будинок.

— Я не хочу,— сказала Кейт.

Нік устав, відчуваючи, що легенький вітерець обдуває його тіло. Він натяг сорочку, і йому приємно було відчувати дотик тонкої матерії. Потім надів штани і взув черевики.

— Ти повинна одягтися, дівчисько,— сказав він.

— Зачекай-но ще хоч хвилинку,— сказала вона.

Нік узав пакунок з-під дерева й розгорнув його.

— Одягайся,— сказав він.

— Не хочу,— сказала Кейт.— Я буду спати тут цілу ніч.— Вона сіла.— Подай мої речі, Вімідже.

Нік подав їй одержу.

— Я вже думала про це,— сказала Кейт.— Якби я спала тут до ранку, вони просто подумали б, що я придуркувата і тому вийшла сюди з ковдрами, і все було б гаразд.

— Тобі буде незручно,— сказав Нік.

— Я надягну ще щось,— сказала Кейт.

Вони сиділи поруч, їли смажену курятину та пиріг з вишнями.

Нік устав, потім опустився навколiшки й поцілував Кейт.

Дійшовши по мокрій траві до котедржу, він піднявся нагору, до своєї кімнати, ступаючи обережно, щоб не рипіли східці. Було приємно опинитися в ліжку, лягти на простирадла, випростатися на повен зріст, схилитися головою в подушку. Приємно в ліжку, зручно, затишно, а завтра поїдемо рибалити, він молився так, як завжди, коли згадував, що треба помолитися за рідних, за себе, щоб стати великим письменником, за Кейт, за хлопців, за Одгара, за те, щоб добре порибалити, за бідного Одгара, бідного Одгара, що спить там у котедржі, а може, й не спить, може, й не спатиме цілу ніч. А проте нічого не вдієш, анічогісінько.

*З англійської переклав
Юрій ПОКАЛЬЧУК*

ДЕНЬ ОДРУЖЕННЯ

Він покупався в озері й тепер мив ноги в раковині умивальника, бо назад, на гору, повертався босоніж. У кімнаті було душно. Датч з Люменом стояли неподалік і виглядали знервованими. Нік витяг чисту білизну, чисті шовкові шкарпетки, нові підв'язки, білу сорочку, комірець з шухляди комоду й усе це надів. Потім став перед дзеркалом і почав зав'язувати краватку. Датч і Люмен нагадали йому роздягання перед боксерським матчем чи футбольною зустріччю. Йому подобалася їхня знервованість. Цікаво, чи не так само вони поводитися б перед тим, коли б його мали відвести на шибеницю. Мабуть, так само. Він ніколи не міг нічого уявити собі, поки не побачить на власні очі. Датч вийшов по штопор, за мить повернувся і відкоркував пляшку.

— Ковтни як слід, Датчу!

— Після тебе, Стейне.

— Чого це раптом? Ну ж бо, пий!

Датч зробив довгий ковток. Нік обурился. Тут була лише одна пляшка віскі. Датч передав пляшку йому. Він простяг її Люмену. Люмен зробив ковток, набагато менший, ніж Датч.

— Чудове, Стейне, чудово, старий! — Він простяг пляшку Нікові. Нік зробив кілька ковтків. Віскі йому смакувало. Він надяг штани, зовсім ні про що не думаючи. Горні Білл, Арт Мейер і Гі одягались на горі. У них повинно б бути якесь питво. Боже, ну чому тут тільки одна пляшка віскі!

Одразу після шлюбної церемонії вони сіли в форд Джона Котескі й поїхали гірською дорогою до озера. Нік заплатив Котескі п'ять доларів, і той допоміг йому перенести валізи до човна. Вони потисли один одному руки, й форд Котескі подерся назад на гору. Їм ще довго було чути гуркіт його мотора. Нік ніяк не міг знайти весел там, де батько ховав їх для нього,— серед сливових дерев за льохом,— і Гелен чекала на нього внизу в човні. Нарешті він відшукав весла й приніс їх на берег.

Вони довго пливли через озеро. Ніч була душна й гнітюча. Жодне з них не мало бажання говорити. Людей було мало, і це зіпсувало весілля. Нік міцно наліг на весла, коли вони вже були біля берега, й човен урізався в пісок. Він ще трохи підтяг його, і Гелен зійшла на берег. Нік поцілував її. Вона відповіла на його поцілунок,— так, як він навчив її: уста напіврозстулені, щоб їхні язики могли торкатися. Нік і Гелен міцно пригорнулися одне до одного й пішли нагору до котеджу. Котедж був темний і довгий. Нік відімкнув двері, а потім повернувся до човна по валізи. Він засвітив світло, і вони разом почали оглядати котедж.

*З англійської переклав
Юрій ПОКАЛЬЧУК*

ПРО ТВОРЧІСТЬ

Ставало гаряче, і сонце припікало в потилицю.

Нік зловив одну велику форель. Йому було байдуже, скільки рибин він спіймає. Річка о цій порі року була мілка і широка. Обидва береги поросли деревами. При вранішньому сонці вони кидали на воду з лівого боку короткі тіні. Нік знав, що в кожному затінку причаїлась форель. Вони з Білом Смітом виявили це одного спекотного дня на Блек-рівер. Після полудня, коли сонце котилось над пагорбами, форель ховалася в холодок під другим берегом потічка.

Найбільші рибини водились коло самого берега. Там, на Блек-рівер, вони з Білом у цьому переконались. Після заходу сонця форель випливала в середину річки. Перед самим присмерком, коли вода сліпучо виблискувала в промінні призахіднього сонця, скрізь можна було натрапити на велику рибину. Але тоді рибалити було майже неможливо, бо поверхня річки сліпила, наче дзеркало на сонці. Звісно, можна було спробувати щастя проти течії, але й тут, і на Блек-рівер, доводилося б борсатися в хвилях на глибоких місцях. Рибалити проти течії було зовсім нецікаво, хоча в усіх книжках говорилося, що це єдино можливий спосіб.

В усіх книжках. Як свого часу вони з Білом потішалися з тих книжок. Усі вони починались із фальшивих приманок. Немов під час полювання на лисиць. Один дантист, який лікував Біла Берда в Парижі, просторікував, що, вудячи на живця, ти протиставляєш свої розумові здібності риб'ячим. Я завжди думав про це саме так, сказав тоді Езра. Над

чим варто було посміятись. Існує чимало речей, над якими варто посміятись. У Штатах на бій биків дивляться, як на жарт. Езра вважав сміховиною риболовлю. Багато хто вважає сміховиною поезію. Англійці — це теж сміховина.

Пригадуєш, як у Памплоні вони перекинули нас через бар'єр прямо до бика, думаючи, що ми французи? Дантист Біла стає схожим на них, коли йдеться про рибалку. Дантист Біла Берда. Колись Біл — це був Біл Сміт. Тепер Біл — це Біл Берд. Біл Берд тепер у Парижі.

Коли Нік одружився, він утратив усіх своїх давніх друзів — і Біла Сміта, і Гі, і Одгара. Це трапилось через те, що вони ще не знали жінок? Але Гі напевно знав. Ні, він утратив їх тому, що своїм одруженням наче визнавав щось важливіше, ніж риболовля.

Він досяг усього поступово. До того, як вони познайомились, Біл ніколи не рибалив. Потім вони скрізь бували удвох. На Блек-рівер і на Стерджен-Бей, на Пайн-Беренз і на Верхній Мінні, на безлічі маленьких річок. Майже всі секрети риболовлі вони з Білом збагнули разом. Обидва працювали на фермі, рибалили і з червня по жовтень мандрували лісами. Щовесни Біл звільнявся з роботи. Він також. А Езра вважав риболовлю жартом.

Біл не ставив Нікові в провину, що він рибалив до їхнього знайомства. Біл пробачив йому всі річки. Він справді пишався цим. Це було схоже на ставлення дівчини до своїх суперниць: якщо вони були до неї, то їй було до цього байдуже, але, якщо після, то вже зовсім інша річ.

Ось чому він утратив своїх приятелів, подумав Нік.

Усі вони були заручені з риболовлю. Езра, як і багато хто, вважав риболовлю жартом. А Нік був заручений з нею до одруження з Гелен. Справді заручений. І це не жарт.

Отож він утратив їх усіх. Гелен думала, що це сталося через неї — мовляв, вона їм не подобалась.

Нік присів на валун у затінку і звисив мішок у річку. Вода нуртувала навколо каменя. В тіні було прохолодно. Вздовж піщаного берега тяглася посадка. На піску виднілися сліди норки.

Вона, мабуть, теж ховалась від спеки. Валун був сухий і холодний. Нік сидів, і вода з його черевиків стікала по камені.

Це сталося через те, що вона їм не подобалась, думала Гелен. І щиро в це вірила. Боже мій, з якою зневагою дивився він колись на людей, що одружувались! Можливо, дивився так тому, що всі його друзі були старші й ніхто з них досі не оженився.

Одгар давно хотів одружитися з Кейт. А Кейт взагалі не мала бажання виходити заміж. Вони часто сварилися через це; Одгар, крім неї, нікого не хотів, а Кейт не цікавив взагалі ніхто. Вони воліли залишитись друзями і, прагнучи цього, почувалися нещасливими.

Це Хазяйка хотіла зробити з них аскетів. А Гі їздив до Клівленда в борделі, Нік теж там бував. Все це так бридко. Спочатку створюєш собі фальшивий ідеал, а тоді все життя живеш йому на догоду.

Всю свою любов вони віддавали риболовлі та літу.

Це Нікові подобалось понад усе. Він любив копати з Білом картоплю восени, любив рибалити в затоці, читати в гарячі дні в гамаку, плавати біля причалу, грати в бейсбол у Шарлевуа й Петоскі, йому подобались тривалі прогулянки на автомобілі, відпочинок коло затоки, Хазяйчині страви, її ставлення до служниць, розмови з нею, подобалось обідати в ідальні й дивитись крізь вікно на довгі поля й косу біля озера,

він полюбляв вивипати з батьком Біла, їздити на риболовлю подалі від ферми, а то й просто лежати без діла.

Нік любив довге літо. Йому завжди робилося сумно, коли наближалося перше серпня і він знав, що до закриття сезону на форель лишається тільки чотири тижні. Тепер подеколи це приходило до нього в снах. Нікові снилося, що літо вже майже минуло, а він ще ні разу не рибалив. І йому робилося так тоскно уві сні, наче він потрапив до в'язниці.

Гори поблизу Велун-Лейк, бурі на озері, моторний човен, парасолька над мотором для захисту свічки запалення від хвиль, що накочувалися, прогулянки човном у грозу, доставка овочів по узбережжю, перекочування човна з хвилі на хвилю, закупки на березі озера, листи і цікагська газета, схована під брезентом, причалювання в шторм, тепло вогнища, шум вітру в соснах, вогка глиця під ногами, коли він босий ішов по молоку. Вставати на світанку, веслувати на озері, ходити в Гортонс-Крік через горби після дощу, щоб рибалити там.

Дощ завжди був потрібен на Гортонс-Крік. А з річки Шульце в зливу не було ніякої користі; вона виходила з берегів і розливалась мутною водою по траві. Де могла схватись форель, коли річка ставала такою?

Це було там, де бик погнав його через паркан і він загубив гаманця з усіма гачками.

Якби він тоді знав про биків усе, що знає нині. Де тепер Маера і Альгабено? Августо Ферія у Валенсії і Сантандері, погані бої в Сан-Себастьяні. Санчес Мехіас убиває шістьох биків. Корида з Міурасом. Попри всі його горезвісні помилки при виконанні «пази». Квітка Андалузії. *Chiquelin el camelista*¹. Хуан Теремото. Бельмонте Вуельве?

Менший брат Маери зараз теж матадор. Отак це робилось.

Протягом цілого року корида була єдиним змістом духовного життя Ніка. Чінк був блідий та нещасний, йому було шкода коней. Дон ніколи не брав їх до уваги, так він казав. «І тоді я раптом відчув, що скоро полюблю бій биків». Це, напевно, був Маера. Нік знав, що Маера — найвидатніший з усіх людей, з якими він будь-коли стрічався. Чінк теж розумів це. Він скрізь їздив за ним.

Він, Нік, був другом Маери, і той помахав їм із свого боксу № 87, потім зачекав, доки Гелен помітить його, й помахав ще раз; Гелен була від нього в захваті; в боксі чекали троє пікадорів, а всі інші виступали прямо перед перегородкою, тоді подивилися вгору й помахали їм. Нік сказав Гелен, що пікадори просто працювали один для одного, і це, звичайно, була правда. Він ще ніколи не бачив такої гарної роботи пікадорів, і ті троє в кордовських капелюхах схвально хитали головами на кожну вдалу «вара», а інші пікадори вітали їх і продовжували свій виступ. Як тоді, коли приїхали португальці й один старий пікадор, перехилившись через бар'єр та дивлячись на юного да Вейга, кинув свій капелюх на арену. Це була найсумніша сцена, яку він будь-коли спостерігав. Ось ким хотів бути товстий пікадор — кабальєро на арені. Боже мій, як тримався в сідлі цей малюк да Вейга! Ото була їзда верхи! Він ніколи не бачив нічого подібного навіть у кіно.

Кіно руйнувало все. Як балачки про щось вартісне. Ось через що війна здавалася несправжньою. Надто багато балачок.

Балакати про будь-що — погано. Писати про будь-що справжнє — теж погано. Писанина завжди вбиває це.

¹ Хвацький хлопчина (*icn.*).

Єдине, що має якусь цінність, — це те, що вигадане тобою, що створене твоєю увагою. Що може завжди справдитись. Ось, приміром, коли він написав «Мого старого»: до того йому ніколи не доводилось бачити, як гинуть жокеї, а наступного тижня Джордж Парфремент розбився в такому ж самому стрибку. Все варте уваги, що він будь-коли написав, було ним вигадане. Нічого з того ніколи не траплялось у житті. Щось інше траплялось. Можливо, краще. Цього сім'я його не могла збагнути. Всі думали, що все те взято з власного досвіду.

В цьому слабкість Джойса. Дедал в «Уліссі» — то сам Джойс, ось чому такий жакхливий цей образ. Джойс створив його до біса романтичним й інтелектуальним. Блума він вигадав, і Блум чудовий. Він також вигадав місіс Блум. Вона найкраща в світі.

Отак і Мак. Він був надто близький до життя. А треба спершу переварити дійсність і тільки тоді створювати свої образи. В Мака, проте, були непогані речі.

В оповіданнях Нік — це не він сам. Ніка він вигадав. Звісно, йому ніколи не доводилось бачити індіанку під час пологів. Ось чому він так добре описав це. Ніхто не знав про те. Він бачив, як жінка народжувала дитину по дорозі на Карагач, і намагався допомогти їй. От як це було.

Він волів би писати так завжди. І знав, що колись писатиме. Хотів стати видатним письменником. І був упевнений, що стане ним. Незважаючи ні на що. Однак це справа нелегка.

Нелегко бути видатним письменником, коли ти любиш життя, світ і окремих людей. Нелегко, коли ти прив'язаний до багатьох місць. Тоді ти почуваєшся здоровим, веселим, у доброму гуморі, то ж на якого біса все це тобі?

Найкраще йому працювалося, коли Гелен нездужала. Тоді виникало невдоволення собою. Потім настав час, коли не писати було неможливо. Справа не в відчутті обов'язку. Це просто фізіологічна потреба. Іноді тобі здається, що більше ти ніколи не зможеш писати, але через деякий час переконуєшся, що рано чи пізно напишеш іще одне гарне оповідання.

Це найприємніше заняття з усіх відомих. Ось чому берешся до нього. Він ніколи не усвідомлював цього раніше. Це було не почуття обов'язку, ні. Просто від цієї роботи він одержував найбільше задоволення. Вона гострить почуття. Хоча писати добре — страшенно важко.

Існує-бо так багато штукарських засобів.

Коли користуєшся ними, писати легко. Всі так роблять. Джойс винайшов сотні нових. Але від того вони не ставали кращими. Зрештою, всі вони перетворювались на штампи.

Він волів би писати так, як Сезанн малював свої картини.

Сезанн починав із викрутасів. Потім він їх відкинув і створив справжні шедеври. Зробити це було йому страшенно важко. Він став найвидатнішим. Найвидатнішим на всі часи. Це не сліпе схиляння. Він, Нік, хотів би змалювати краєвид у літературі так, як це зробив Сезанн у малярстві. Треба писати з душею. Ніякі викрутаси тут не допоможуть. Ніхто ніколи ще не змальовував так природу. Для Ніка це було щось святе. І надзвичайно важливе. Його можна тільки вибороти. Якщо жити з розкритими очима.

Про такі речі не розп'якують. Він збирається працювати доти, поки це йому не вдасться. Можливо, цього не буде ніколи, але він знає, що вже наближається до мети. Оце справжня робота. Може, на все життя.

Людей змальовувати неважко. Легко писати дотепно. Камінгс написав «Величезну кімнату», це гарна книга, одна з найкращих. Йому довелося добре попрацювати, щоб написати її.

Хто ж іще? Еш писав непогано в молодості, але зараз важко сказати. Євреї всі починають добре, але швидко виписуються. У Мака теж дещо було. Дон Стюарт найкращий після Камінгса. Скажімо, в «Грошах». Можливо, Рінг Ларднер. Навіть, напевне. Старші хлопці, такі як Шервуд. Ще старші, як Драйзер. Хто ж іще? Може, хтось із молодих. Невизнані генії. Хоча невизнаних не існує.

У них мета була інша, ніж у нього.

Він мав змогу бачити твори Сезанна. Портрет у Гертруди Стайн. Вона б оцінила, якби йому вдалося зробити щось вартісне. Дві прекрасні картини Сезанна в Луврі, малюнки, які він бачив щодня на пересувній виставці Бернхейма. Солдати, що роздягаються перед плаванням, будинок між деревами біля озера, не той, відомий, а інший. Портрет хлопчика. Сезаннові люди вдавалися. Але їх малювати легше, пишучи портрети, він застосовував свою майстерність, набуту при малюванні краєвидів. Нік міг робити це також. Людей описувати легко. Ніхто ж бо про них нічого не знає. Якщо це звучить правдоподібно, вам вірять на слово. Джойсу повірили на слово.

Він точно уявляв собі, як намалював би Сезанн цю смужку ріки. Господи, якби тільки він опинився тут і змалював це! Лихо в тому, що вони всі помирали. Працювали все життя, старіли і вмирали.

Нік устав, уявляючи собі, як Сезанн змалював би цю смужку ріки й болото, і ступнув у ріку. Вода була холодна і справжня. Він побрів водою, рухаючись на тлі уявної картини. Потім став навколішки на піску і витяг з води мішок. Форель була ще жива. Нік випустив її з мішка в неглибоку воду і дивився, як вона пливе по обмілинах, прослизав поміж камінням на глибину, а спинка її видніє над поверхнею.

— Ця форель завелика на вечерю, — вголос подумав Нік. — Я спіймаю пару менших біля стоянки.

Він вибрався на берег річки, змотав волосінь і почав продиратись крізь чагарі. Потім з'їв бутерброд. Він поспішав, і вудка йому заважала. Він не розмірковував. Просто намагався утримати дещо в пам'яті. Йому хотілося якнайшвидше повернутися до табору і взятися до роботи.

Нік ішов крізь чагарник, міцно тримаючи вудку. Волосінь зачепилась за гілку, він зупинився і підтягнув її. Далі йшов без зусиль, несучи вудку перед собою.

Попереду, прямо на стежці, він загледів зайця. Неохоче спинився. Заєць ледве дихав. На голові в нього сиділо два кліщі, по одному за кожним вухом. Вони були сірі, набряклі кров'ю, кожен завбільшки з виноградину. Лапки їхні ворушились, а голови були маленькі й тверді. Нік їх відірвав і розчавив ногою на стежці.

Тоді підняв зайця, безсилого, з сумними очима-гудзиками і поклав його біля стежки під кущем папороті. Нік відчував, як б'ється серце звірятка у нього під рукою. Заєць лежав нерухомо під кущем. Він ще може очуняти. Кліщі, либонь, вп'ялися в нього, коли він ліг на траві.

Може, після того, як досхочу настрибався на повітрі. Невідомо.

Нік прямував стежиною до табору. Він намагався щось утримати в пам'яті.